

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Dilara EKİZ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN
ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN SPORTİF ETKİNLİKLERİNE
YÖNELİK TUTUM VE GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2022

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Dilara EKİZ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN
ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN SPORTİF ETKİNLİKLERİNE
YÖNELİK TUTUM VE GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Atike YILMAZ

MUŞ-2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ.....	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM CÜMLESİ

1.1. ALT PROBLEMLER	2
1.1.1. Nicel Araştırmaya İlişkin Alt Problemler	2
1.1.2. Nitel Araştırmaya İlişkin Alt Problemler	3
1.1.3. Karma Araştırmaya İlişkin Alt Problemler	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.4. VARSAYIMLAR	4
1.5. SINIRLILIKLAR.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

ENGELLİLİK VE ZİHİNSEL ENGELLİLER

2.1. ENGELLİLİK KAVRAMI VE TANIMI	6
2.2. ENGELLİLİĞİN NEDENLERİ.....	8
2.2.1. Doğum Öncesi Nedenler	9
2.2.2. Doğum Sırasındaki Nedenler	9
2.2.3. Doğum Sonrası Nedenler	9
2.3. ENGELLİLİĞİN SINIFLANDIRILMASI.....	9
2.3.1. Zihinsel Engel.....	9
2.3.2. Dil ve Konuşma Bozuklukları	10
2.3.3. Özgül (Özel) Öğrenme Güçlüğü	10
2.3.4. İşitme Engeli.....	10
2.3.5. Görme Engeli	10

2.3.6. Bedensel Engel	10
2.3.7. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)	10
2.3.8. Duygusal ve Davranış Bozukluğu	10
2.3.9. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB).....	11
2.3.10. Üstün (Özel) Yetenek	11
2.3.11. Çoklu Yetersizlik (Birden Fazla Yetersizlik).....	11
2.4. ZİHİNSEL ENGELLİLER.....	11
2.4.1. Zihinsel Engelliliğin Nedenleri	12
2.4.2. Zihinsel Engelliliğin Sınıflandırılması	13
2.4.3. Zihinsel Engelin Yaygınlığı ve Görülme Sıklığı.....	15
2.4.4. Zihinsel Engellilerin Özellikleri	16
2.4.4.1. Bilişsel Özellikler	17
2.4.4.2. Sosyal, Duygusal ve Davranış Özellikleri	17
2.4.4.3. Dil ve Konuşma Özellikleri	18
2.4.4.4. Motor Gelişim Özellikleri.....	18
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
SPOR	
3.1. ENGELLİLERDE SPOR.....	19
3.2. ZİHİNSEL ENGELLİLERDE SPOR.....	21
3.3. SPORUN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN GELİŞİMSEL ALANLARI	
ÜZERİNE ETKİLERİ.....	22
3.3.1. Sosyal Gelişim.....	22
3.3.2. Fiziksel Gelişim.....	23
3.3.3. Psikolojik Gelişim	23
3.3.4. Duygusal Etkileri.....	24
3.3.5. Kişiliği Üzerine Etkileri	24
3.4. SPORUN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN SAĞLIKLARI ÜZERİNE	
ETKİLERİ.....	24
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
TUTUM	
4.1. TUTUMLARIN OLUŞMASI VE DEĞİŞMESİ	26
4.2. TUTUMUN ÖLÇÜLMESİ.....	27

BEŞİNCİ BÖLÜM YÖNTEM VE BULGULAR

5.1. YÖNTEM	28
5.1.1. Araştırmanın Deseni.....	28
5.1.1.1. Yakınsayan Paralel Desen	28
5.1.1.2. Nicel Yöntem.....	29
5.1.1.3. Nitel Yöntem.....	29
5.1.2. Nicel ve Nitel Çalışma Grubu	29
5.1.3. Verilerin Toplanması.....	31
5.1.3.1. Nicel Verileri Toplama Süreci.....	31
5.1.3.2. Nitel Verileri Toplama Süreci.....	31
5.1.4. Verilerin Analizi.....	32
5.1.4.1. Nicel Verilerin Analizi.....	32
5.1.4.2. Nitel Verilerin Analizi	32
5.1.4.3. Nicel ve Nitel Verilerin Birlikte Yorumlanması.....	33
5.2. BULGULAR	33
5.2.1. Nicel Analiz Bulguları.....	33
5.2.2. Nitel Analiz Bulguları	37
5.2.3. Karma Yöntem Bulguları	44

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA

6.1. TARTIŞMA	47
6.1.1. Nicel Araştırma Bulgularının Tartışılması	47
6.1.2. Nitel Araştırma Bulgularının Tartışılması.....	50
6.1.3. Karma Araştırma Bulgularının Tartışılması.....	54
SONUÇ VE ÖNERİLER	55
KAYNAKÇA	58
EKLER	69

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN SPORTİF ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK TUTUM VE GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Dilara EKİZ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Atike YILMAZ

2022, 88 sayfa

Bu çalışma Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada karma araştırma yöntemlerinden yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Esentürk ve Yarımkaya (2016) tarafından geliştirilen “Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği” ve araştırmacılar tarafından belirlenen üç adet yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu ise Muş’un Bulanık ilçesine bağlı Bulanık Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde eğitimlerine devam eden ve çalışmaya gönüllü olarak katılan Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü (108) ve Hasta ve Yaşlı Hizmetleri Bölümü (69) olmak üzere nicel çalışma toplam 177 öğrenciden, nitel çalışma ise toplam 170 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada nicel verilerin analizinde SPSS 22.0 istatistik programı kullanılmış, Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistik ve Shapiro-wilk ve Kolmogorov smirnov normallik testi yapılmış olup veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı Non-parametrik testlerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır. Nitel verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen karma yöntem bulgularında ise, ölçek sorularında sosyalleşme, kişilik ve sağlığa olan etkisi ile ilgili sorular dâhilinde katılımcıların olumlu ve yüksek tutuma sahip oldukları bununla birlikte duvarları yıkmak, kişiliğimi geliştiriyorum, fiziksel etki durumu ve iyi oluş hali alt temalarında kullandıkları ifadelerin olumlu olması birleşen yönler olarak tespit edilmiştir. Ancak duvar örmek, kişiliğimi geliştiremiyorum ve etkisizlik durumu alt temalarında da katılımcıların olumsuz ifadeler kullandıkları, nicel bulgularda olumsuz tutuma rastlanmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların nicel verilerde yüksek

olumlu tutuma sahip olmalarına rağmen nitel bulgularda olumsuz tutum sergiledikleri yönlerinde olduğu tespit edilmiştir. Literatürde zihinsel engelli bireylerin içinde yer aldığı çalışmalarda karma araştırma yöntemiyle yapılmış ve sporun zihinsel engelli bireylerin üzerindeki etkilere yönelik görüşlerin olduğu çalışmaların sınırlı olması nedeniyle çalışmamızın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Engelliler, Spor, Lise Öğrencileri, Tutum, Görüş.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
**INVESTIGATION OF THE ATTITUDES AND OPINIONS OF VOCATIONAL
AND TECHNICAL ANATOLIAN HIGH SCHOOL STUDENTS ON SPORTING
ACTIVITIES OF MENTAL DISABLED INDIVIDUALS**

Dilara EKİZ

Advisor: Associate Prof. Atike YILMAZ

2022, Page: 88

This study was conducted to examine the attitudes and views of the Vocational and Technical Anatolian High School students towards the sportive activities of the mentally handicapped individuals. Convergent parallel design, one of the mixed research methods, was used in the study. Personal Information Form developed by the researchers, "Attitude Scale towards Sports Activities of Individuals with Intellectual Disabilities" developed by Esentürk and Yarımkaya (2016) and three semi-structured interview questions determined by the researchers were used as data collection tool. In the study, the study group consisted of 177 students in total, the Department of Child Development and Education (108) and the Department of Patient and Elderly Services (69), continuing their education in Bulanık Vocational and Technical Anatolian High School in Bulanık in Muş and the qualitative study consists of a total of 170 students. SPSS 22.0 statistical program was used in the analysis of quantitative data in the research, descriptive statistics and Shapiro-wilk and Kolmogorov smirnov normality tests were used in the analysis of the data. Since the data did not show normal distribution, Mann Whitney U and Kruskal Wallis tests which are non-parametric tests were applied. Content analysis technique was used in the analysis of qualitative data. In the mixed method findings obtained, it was found that the participants had positive and high attitudes in the scale questions within the questions about socialization, personality and the effect on health. However, the positive expressions they used in the sub-themes of breaking the walls, developing my personality, physical impact status and well-being were determined as the converging aspects.

However, it was determined that the participants used negative expressions in the sub-themes of building a wall, I cannot develop my personality, ineffectiveness and no negative attitudes were found in the quantitative findings. As a result, it has been determined that although the participants have high positive attitudes in quantitative data, they have negative attitudes in qualitative findings. It is thought that our study will contribute to the literature due to the limited number of studies in the literature on the effects of mixed and sports on individuals with mental disabilities.

Key Words: Intellectual Disabled, Sports, High School Students, Attitude, Opinion.

ÖNSÖZ

“Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi” isimli bu çalışmada, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Hasta ve Yaşlı Hizmetleri bölümlerindeki lise öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ve görüşlerinin hem nicel hem de nitel verilerle karma yöntem kapsamında detaylı olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Gördüğüm güzel bir söz vardı; “Tezin kaderi, danışmanın yetkinliğine ve ilgisine; öğrencinin de gelişime açıklığı ve çalışkanlığına bağlıdır”. Bu yolculuğumda bana eşlik eden, yol gösteren, sonsuz sabrı, ilgisi ve sevgisiyle yoluma ışık olan danışmanım ve çok sevgili hocam sayın Doç. Dr. Atike YILMAZ’a,

Çalışmaya gönüllü olarak katılıp, bana destek olan sevgili öğrencilerime,

Doğduğum ilk günden beri çıktığım her yolda beni cesaretlendirip ne olursa olsun elimden tutan, bu yolculuğumda da sonsuz desteğini hissettiren canım aileme,

Hayattaki en büyük şansım olduğunu bu çalışmam sürecinde de her an hissettiren, güç ve moral veren, canım eşim Deniz EKİZ’e teşekkür ederim.

Muş-2022

Dilara EKİZ

KISALTMALAR DİZİNİ

DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu
ZYB	: Zihinsel Yetersizliği Olan Birey

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Zedelenme/Bozukluk, Yetersizlik ve Engellilik Kavramlarının Uluslararası Sınıflandırılmasını.....	7
Tablo 5.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları...30	
Tablo 5.2. Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	33
Tablo 5.3. Katılımcıların Bölüm Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların U Testi Sonuçları.....	34
Tablo 5.4. Katılımcıların Düzenli Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların U Testi Sonuçları.....	35
Tablo 5.5. Katılımcıların Ailenizde Engelli Birey Olma Durumu Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların U Testi Sonuçları.....	35
Tablo 5.6. Katılımcıların Zihinsel Yetersizliğe Sahip Bireyin Spor Eğitimine Tanık Olma Durumu Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların U Testi Sonuçları.....	36
Tablo 5.7. Katılımcıların Tutum Ortalamaları.....	36
Tablo 5.8. Zihinsel Engelli Bireylerin Spor Yapmaları Bu Bireylerin Sosyal Gelişimlerine Ne Gibi Faydalar Sağlar?.....	37
Tablo 5.9. Zihinsel Engelli Bireylerin Spor Yapmaları Bu Bireylerin Kişilik Gelişimine Ne Gibi Faydalar Sağlar?.....	39
Tablo 5.10. Zihinsel Engelli Bireylerin Spor Yapmaları Bu Bireylerin Sağlıkları Üzerine Ne Gibi Faydalar Sağlar?.....	41
Tablo 5.11. Nitel ve Nicel Araştırma Sonuçları Arasındaki Benzer ve Farklı Yönere Yönelik Ortak Birleştirilmiş Gösterim Tablosu.....	44

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Zihinsel Yetersizliğin Tanımlamalarında Yer Alan Üç Önemli Nokta.....12

Şekil 5.1. Yakınsayan Paralel Desen Modeli.....28

GİRİŞ

Zihinsel yetersizliği olan bireyler, zihinsel işlevleri yönünden mevcut ortalamanın iki standart sapma altında olup bazı farklılıklar gösterirler. 18 yaş öncesinde görülmeye başlanan bazı kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki eksiklik ya da sınırlılıklarından dolayı özel eğitime ve destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyarlar (Yılmaz A., ve ark. 2015). Kişilerin, bazı becerilerindeki eksiklikleri ya da sınırlılıklarından dolayı toplumda farklı olduğu düşünülen zihinsel engelli bireylere karşı olumlu ya da olumsuz tutum ve görüşlerinin olması mümkündür. Araştırmada, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarını etkileyen unsurlar ve görüşleri üzerinde durulmuştur.

Tutumlar, insanın herhangi bir şey hakkında neler hissettiği ile ilgilidir (Robbins, 1994). Tutumlar, olumlu veya olumsuz olabilirler. Tutum; yaşantı ve deneyimler sonucunda oluşan, bu yaşantı ve deneyimlerin etkileme gücünden dolayı her şeye karşı bireyin davranışlarını etkileyen duygusal ve zihinsel hazırlık durumu (Allport, 1967; akt. Tavşancıl, 2010) şeklinde de tanımlanabilmektedir. Tutumların, çocukluk dönemlerindeki yaşantılarına bağlı olarak temelden değişiklikler oluşturabildiği ifade edilmiştir (Özyürek ve Şahin, 2010). Tutumla ilgili tanımlamalardan yola çıkılarak zihinsel engelli bireylerle ilgili toplumda yapılacak olan farkındalık çalışmaları ile birlikte kişiler zihinsel engelli bireylere karşı olumlu tutumlar geliştirebilirler. Sporun zihinsel engelli bireye kattıklarına tanık olup bu değişimi yaşayıp, deneyimleyen kişilerde zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili de olumlu tutum sergilemesi kaçınılmaz olacaktır.

Bu sebeplerden dolayı zihinsel engele sahip bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının etkilerine yönelik tutum ve görüşlerin incelenmesi önemlidir. Özellikle engelli bireylerle çalışacak kişilerin zihinsel engele sahip bireylerin sportif etkinliklerine katılımlarına yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi de önem arz etmektedir. Çalışmamıza katılan öğrenciler “Hasta ve Yaşlı Hizmetleri Bölümü” ve “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü”nde okuyan, müfredatlarında engellilerle ilgili dersleri olan, bölümleriyle ilgili alanlarda çalışmaları durumunda engelli bireylerle çalışabilme ihtimali olan öğrencilerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM CÜMLESİ

1. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarında çeşitli değişkenler açısından farklılık var mıdır?
2. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik görüşleri nelerdir?
3. Nitel sonuçlar nicel sonuçları ne ölçüde doğrulamaktadır?

1.1. ALT PROBLEMLER

Araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1.1.1. Nicel Araştırmaya İlişkin Alt Problemler

1. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili tutumlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar var mıdır?
2. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili tutumlarının bölüm değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar var mıdır?
3. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili tutumlarının düzenli spor yapma değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar var mıdır?
4. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili tutumlarının ailede zihinsel engelli birey olma durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar var mıdır?
5. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili tutumlarının zihinsel yetersizliğe sahip bireyin spor eğitimine tanık olma durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar var mıdır?

6. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili toplam tutum düzeyleri nedir?

1.1.2. Nitel Araştırmaya İlişkin Alt Problemler

1. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili sosyal gelişimlerine yönelik görüşleri nelerdir?

2. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili kişilik gelişimlerine yönelik görüşleri nelerdir?

3. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili sağlıklarına etkisine yönelik görüşleri nelerdir?

1.1.3. Karma Araştırmaya İlişkin Alt Problemler

1. Nitel ve nicel araştırma sonuçları arasındaki benzerlikler nelerdir?

2. Nitel ve nicel araştırma sonuçları arasındaki farklılıklar nelerdir?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde okuyan Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Hasta ve Yaşlı Hizmetleri bölümlerindeki öğrencilerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ve görüşlerini öğrenmektir. Yakınsayan paralel karma yöntem ile nicel ve nitel verilerin bir noktada birleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımda ölçek, katılımcıların zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik çeşitli değişkenler açısından farklılıkları ölçmek için kullanılacaktır. Aynı zamanda çalışmada katılımcıların zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik görüşleri yarı yapılandırılmış sorular ile araştırılmıştır. Hem nitel hem de nicel veri toplamasının nedeni, iki farklı yaklaşımdan ortaya çıkan sonuçları karşılaştırmak, birbirini destekleyen ve ayrışan yönlerini belirlemektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmada lise öğrenim sürecinde engellilerle ilgili zorunlu dersler alan, mezun olduktan sonra da bölümleriyle alakalı iş alanlarında engellilerle çalışabilecek olan Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Hasta ve Yaşlı Hizmetleri bölümlerindeki öğrencilerin zihinsel engele sahip bireylerde sportif etkinliklere katılımlarına yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesiyle engellilerle ilgili aldıkları eğitimlerin ne düzeyde etkili olduğunun belirlenmesi, yapılan ve yapılması planlanan ders içeriklerinin etkililiğın gözlemlenmesi için önem arz etmektedir. Ayrıca çalışmada elde edilen bulgularla Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Hasta ve Yaşlı Hizmetleri bölümlerinin lise 1. sınıf ve lise son sınıf öğrencileri arasında engellilere yönelik tutumlarında aldıkları eğitim sonucu bir fark olup olmadığının tespiti de yapılabilecektir.

Zihinsel engelli bireylerle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığından hem nicel hem de nitel yöntemlerden her ikisinin de kullanıldığđ çalışmalarn sınırlı olduğu görölmektedir (Kuzu ve diğeri, 2013). Çalışmada kullanılan karma yöntemin seçimindeki temel amaç; zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımının öğrenciler üzerinden birçok yönüyle değerlendirilebilme isteğidir. Çalışmada kullanılan tutum ölçeği aracılığıyla nicel; öğrencilerle yapılan görüşmeler ile de nitel yöntem çalışmada paralel şekilde yürütölmüştür, bundan dolayı çalışmamızın özgün bir niteliğe sahip olduğu düşünölmektedir.

1.4. VARSAYIMLAR

- ✓ Öğrencilerin çalışmaya gönüllü olarak dahil oldukları varsayılmaktadır.
- ✓ Öğrencilerin tutum ölçeğindeki tüm sorulara samimi ve gerçekçi cevaplar verdiği varsayılmaktadır.
- ✓ Nitel görüşmeler esnasında tüm öğrencilerin soruları cevaplarırken samimi cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.
- ✓ Araştırmada kullanılan test ve görüşme formlarının, kullanılan istatistiksel yöntemlerin araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmaktadır.
- ✓ Yapılan literatür taramasının araştırmanın geçerliliği açısından yeterli olduğu varsayılmaktadır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Çalışma;

- ✓ Çalışmaya katılan öğrenciler ile,
- ✓ Çalışma yapılan kurum ile,
- ✓ Tutum ölçmede kullanılan ölçme aracı ile,
- ✓ Kullanılan görüşme soruları ile,
- ✓ 2021-2022 eğitim öğretim yılı ile,
- ✓ Muş'un Bulanık ilçesinde bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde okuyan öğrenciler ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

ENGELLİLİK VE ZİHİNSEL ENGELLİLER

Araştırmamızın bu kısmında engel ve engellilik ilgili tanımlamalara, engelliliğin nedenlerine, sınıflandırılmasına ve ayrıca zihinsel engellilikle ilgili detaylı açıklamalara yer verilmektedir.

2.1. ENGELLİLİK KAVRAMI VE TANIMI

Engellilik kavramı için herkesçe ve tüm bilimlerce kabul edilen ortak ve tek bir tanım bulunmamaktadır. Bunun sebebi engelliğin dinamik bir yapıda oluşu ve içinde özel farklılıkların da bulunmasıdır. Literatürde engellilik kavramı ile ilgili birçok farklı tanımla karşılaşmaktayız. Bununla birlikte zedelenme/bozulma, yetersizlik, engel, engellilik gibi kavramlar zaman zaman birbirleriyle aynı şey olduğu düşünülerek birbirlerinin yerine kullanılabilir. Ancak bu kavramlar birbirinden farklı anlamlar taşımaktadır ve bu kavramların tanımlamalarında da genel geçer bir tanım bulunmamaktadır (Çağlar, 2011).

Zedelenme/Bozukluk; vücutta anatomik yapıda ya da psikolojik, fizyolojik bir bölümde bazı işlevlerin azalması, bozulması ya da kalıcı türden bir kaybı ifade eder (Heward, 2013). Örneğin göz sinirlerindeki tahribattan dolayı görme kaybının oluşması zedelenme örneğidir. Heward'a göre yetersizlik, zedelenme sonucunda bireyin bazı görevlerini yerine getirememesi sonu ortaya çıkan sınırlılıklardır.

Yetersizlik; vücutta görülen zihinsel, fiziksel işlevsel bozukluklarıdır. *“Yetersizlik doku, organ, ekstremit, fonksiyonel sistem ya da vücut mekanizmasındaki psikolojik, fizyolojik veya anatomik yapı ve fonksiyonların geçici, sürekli kaybı ya da anormalliğini ifade eder”* (Minaire, 1992). Örneğin; gözündeki hasardan dolayı görememesi, göremediği için yürüyememesi ve yardımcı ya da deşnek kullanması yetersizliği gösterir.

Engel; bireylerde yaş ve cinsiyete bağılı olarak yetersizliklerinden kaynaklı toplumun kendisinden beklediği bazı davranışları gerektiği gibi sergileyememesidir (Cavkaytar ve Diken, 2005).

Engelliliği Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şu şekilde tanımlamıştır; *“bireyin yetersizliğinden kaynaklı cinsiyet, yaş ve sosyo-kültürel etkenlere bağılı olarak bireyden yapabilemesi beklenen davranışların engellenmesi veya yapılamaması durumu.”*

(Hacıbebekoğlu vd., 2015). Örneğin; görme kaybı olan bir bireyin okulunda izli yollar olmadığı için sınıfına gidememesi. Bazen bireyin yetersizlikleri onun için engel olmayabilir. Bir bacağında protez olan çocuk spor yaparken ya da oyun oynarken problem yaşayıp, sınıf içerisinde hiçbir problemle karşılaşmayabilir. Bireydeki mevcut yetersizliklerin engele dönüşmemesi adına bireyin mevcut performansına göre uyarlamaların yapılması ve her alanda erişilebilirliğin sağlanması gereklidir.

WHO, insanların içinde bulunduğu sağlık durumunu ve sağlıkla ilgili alanlardaki durumlarına ağırlık veren üç aşamalı bir model üzerinden tanımlama ve sınıflandırma yapmıştır (WHO-ICF, 2004:3; WHO-ICD 10, 1980:14).

Zedelenme/Bozukluk: Bedensel ve fizyolojik yapı veya işlevde kayıp ya da anomali durumudur. Yani organ kaybını veya sistemlerdeki işlev bozukluklarını temsil eder.

Fonksiyonel Engellilik/Yetersizlik: Bozukluktan kaynaklı oluşan ve sağlıklı bir bireye kıyasla bazı davranışlarını sergileme yeteneğindeki kayıplar, kısıtlanmalar ve yetersizliklerdir. Bireysel düzeydeki bozuklukları ifade eder.

Hukuki-Sosyal-Çevresel Engellilik/Engellilik: Yetersizlik veya engellilik sonucunda, bireyin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumu gibi belirleyici faktörlere kıyasla normal sayılabilecek davranışlarını önleyerek ve sınırlayarak dezavantajlı olma durumunu ifade eder.

Son olarak zedelenme/bozukluk, yetersizlik ve engellilik kavramlarının uluslararası sınıflandırılmasını bir tablo üzerinden özetleyelim.

Tablo 2.1. Zedelenme/Bozukluk, Yetersizlik ve Engellilik Kavramlarının Uluslararası Sınıflandırılmasını

KAVRAM	DURUM/OLGU	DERECE SEVİYE	ÖRNEK
Zedelenme/Bozukluk	Organ	Vücut yapısında organ yetersizliği	Görme kaybı
Yetersizlik	Kişi	Aktiviteye katılmada yetersizlik	Göremediği için yürüyememesi ve yardımcı ya da değnek kullanması
Engellilik	Sosyal, hukuki ve çevresel faktörler	Rollerini gerçekleştirememe	Görme engeli olan bireyin okulunda izli yol olmadığı için sınıfına gidememesi

(Yılmaz, 2017).

Engellilikle ilgili diğer tanımlara baktığımızda Birleşmiş Milletler' in (BM) 1975 yılında engelli bireylerin hakları üzerine yayınladığı bildirgenin 1. Maddesinde “*Fiziksel ya da zihinsel gücünde doğuştan ya da sonradan meydana gelen bir yetersizliğin sonucu olarak kişisel ve/veya toplumsal yaşamın gerekliliklerini kısmen ya da tamamen yerine getiremeyen kimse*” olarak ifade ettiği görülmektedir (Çağlar, 2009).

2005 yılında kabul edilen, “25868 sayılı Resmi Gazete’ de (RG) çıkan Engelliler Hakkında Kanun ’da” ise “*Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey*” olarak tanımlanmaktadır (www.mevzuat.gov.tr, Erişim tarihi: 05.03.2022).

Bunlar ve diğer birçok tanımlardan da anlaşılacağı üzere engellilik kavramı ile ilgili tek bir tanımın olmadığı ve olamayacağı anlaşılmaktadır.

Günlük konuşma dilinde engelli bireylerle ilgili durumlarda topal, geri zekalı, bunak, deli, özürlü, sağır gibi sözcükler ne yazık ki hala kullanılmaktadır (Oran, 2007). Engellilik kavramı günümüze kadar özürlü, sakat, zeka geriliği gibi sözcüklerle ifade edilirken, şimdi ise “yetersizlikten etkilenen kişiler, özel gereksinimli kişiler, zihinsel ya da gelişimsel yetersizlik” gibi terimlerle tanımlanmaktadır (Karakaş, 2018). Bu bireyler geçtiğimiz yıllarda “özürlü” ve “sakat” gibi kavramlarla ifade edilirken daha sonralarında bu kavramların kişileri kıracağı, ötekileştireceği düşünülerek “engelli” kavramı ile ifade edilişi yaygınlaşmıştır (Beşiri, 2009; AYTEKİN, 2018). Gün geçtikçe “engelli” ifadesinin de olumsuz anlamlar taşıdığı düşünülerek yeni bir arayış içine girilmiş ve “özel gereksinimli bireyler” denilmeye başlanmıştır. Birçok farklı gruba içine alan ve en az ötekileştirici olarak kabul edilen bu ifade çoğunluk tarafından kabul görmüş ve bilim alanında da bu şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Çanarşlan, 2014).

2.2. ENGELLİLİĞİN NEDENLERİ

Engelliliğe sebep olan birçok faktör bulunmaktadır. Ancak çoğu zaman ortaya çıkan engellilik durumu çözülebilir. Bu sebeple engelliliğin nedenlerinin bilinmesi, engelliliğin önlenmesi için oldukça önemlidir. Kaynaklarda genel sınıflandırmaya baktığımızda engelliliğin oluşum nedenleri 3 kategoride karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1. Doğum Öncesi Nedenler

Annenin gebelik öncesi ve esnasındaki beslenme alışkanlıkları, gebelik esnasında kullanılan ilaçlar, geçirilen kazalar, alkol tüketimi, annenin bu süreçteki psikolojisi, yaşı, genetik faktörler gibi sebeplerdir (Özer, 2013).

2.2.2. Doğum Sırasındaki Nedenler

Doğum anında yaşanan bazı problemlerle ilgilidir. Bebeğin oksijensiz ya da yüksek basınca maruz kalması, anne karnında kordona dolanması, doğum anında bebeğin aniden dışarı çekilmesi, doğumdan sonra bebeğin düşürülmesi özellikle bebeğin kafasının bir yere çarpması gibi sebeplerdir (Özer, 2013).

2.2.3. Doğum Sonrası Nedenler

Sağlıklı doğan bir bebeğin doğumdan sonra karşılaştığı olumsuzluklarla ilgilidir. Bebeğin kaza ya da travma geçirmesi, yüksek sese maruz kalması, ateşli hastalıklar başta olmak üzere hastalıklar atlatması gibi birçok sebep vardır (Özer, 2013).

2.3. ENGELLİĞİN SINIFLANDIRILMASI

Özel gereksinimli bireylerin birtakım özelliklerine göre sınıflandırmalar yapılmaktadır. Ancak engelliliğin tanımında olduğu gibi engelliliğin sınıflandırılmasında da herkesçe kabul edilen ortak bir tanım bulunmamaktadır. Resmi kaynaklara bakıldığında çeşitli sınıflandırmalara rastlanmaktadır (Akçamete, 2010:35; Karakoç, 2015:9; Yaman, 2019:6). Kaynaklardaki bilgiler doğrultusunda literatürde oldukça sık karşılaşılan engel türlerinin tanımlarına, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (RG, 2012: 28360 sayılı hüküm) esas alınarak aşağıda yer verilmiştir. Çalışmamız zihinsel engelli bireylerle ilgili olduğundan diğer engel türlerine kısaca değinilecek ardından zihinsel engel türüne detaylıca yer verilecektir.

2.3.1. Zihinsel Engel

“Zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan birey” olarak tanımlanır.

2.3.2. Dil ve Konuşma Bozuklukları

“Dili kullanma, konuşmayı edinme ve iletişimdeki güçlük nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır.

2.3.3. Özgül (Özel) Öğrenme Güçlüğü

“Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır.

2.3.4. İşitme Engeli

“İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybindan dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanma ve iletişimde yaşadığı güçlükler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır.

2.3.5. Görme Engeli

“Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybindan dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır.

2.3.6. Bedensel Engel

“Kas, iskelet ve sinir sistemindeki bozukluklar nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır (MEB, 2018).

2.3.7. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)

“Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır.

2.3.8. Duygusal ve Davranış Bozukluğu

“Yaşına uygun olmayan sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır.

2.3.9. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)

“Yaşına ve gelişim seviyesine uygun olmayan dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, hiperaktivite ve dürtüsellik belirtilerini en az iki ortamda ve altı ay süreyle gösteren, bu özellikleri yedi yaşından önce ortaya çıkan, özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır.

2.3.10. Üstün (Özel) Yetenek

“Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey” olarak tanımlanır.

2.3.11. Çoklu Yetersizlik (Birden Fazla Yetersizlik)

“Birden fazla alanda görülen yetersizlik nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanır.

2.4. ZİHİNSEL ENGELLİLER

En karmaşık yapıya sahip olan organlarımızdan olan beynin tam gelişmemesi, gelişimi esnasında bazı faktörlerden etkilenerek beyin fonksiyonlarında birtakım işlevsizliklerin yaşanması gibi durumlar beraberinde beynin işlevini yitirmesini getirir. Bu da zihinsel yetersizlik olarak ifade edilir. Zihinsel yetersizlik yalnızca bir sağlık sorunu değildir. Oldukça karmaşık olan zihinsel yetersizlik durumu, birbiriyle ilgisi olan birden fazla durumun bir araya gelmesiyle ortaya çıkar (Karakoç, 2015:10-14). Bu karmaşıklıktan dolayı zihinsel yetersizliğin birçok kurum ve kişi tarafından yapılan tanımlamaları bulunmaktadır. Yapılan tanımlar arasında en yaygın olarak benimsenen ve kullanılan tanımın Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD) tarafından yapıldığı görülmektedir.

“1876’da kurulan Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD), Amerika Birleşik devletlerinde, akademisyen ve zihinsel ve gelişimsel yetersizlikler ile ilgilenen diğer araştırmacı ve profesyonel insanları içerisinde barındıran kâr amacı gütmeyen disiplinler arası eski bir kuruluştur” (AAIDD, 2010). AAIDD’nin (2010) tanıma göre zihinsel yetersizlik; “Zihinsel işlevlerde ve uyumsal davranışlarda gözlenen önemli düzeyde sınırlılıklarla karakterize olan; pek çok günlük kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde kendini gösteren bir yetersizlik türüdür. Bu yetersizlik 18 yaşından önce ortaya çıkmaktadır”

AIDD tarafından 1992, 2002 ve 2010 yıllarında yapılan zihinsel yetersizliğin tanımlamalarında özellikle üç önemli duruma dikkat çekilmektedir (AAIDD, 2010); “(1) Zihin işlevlerinde anlamlı sınırlılıklar görülmesi, (2) uyumsal davranışlarda anlamlı sınırlılıklar görülmesi, (3) gelişim döneminde ortaya çıkması”

Şekil 2.1. Zihinsel Yetersizliğin Tanımlamalarında Yer Alan Üç Önemli Nokta

2.4.1. Zihinsel Engelliliğin Nedenleri

Zihinsel engele yol açan faktörlerden birçoğu bilinse de bununla beraber bilinmeyen nedenler de azımsanamayacak kadar fazladır. Ağır zihinsel engel görülen durumlarda %30, hafif zihinsel engel görünen durumlarda da %50 oranında nelerin bu engel durumuna sebep olduğu bilinmemektedir (Karakoç, 2015: 20). Bilinen nedenlerine bakıldığında da oluş zamanı (doğum öncesinde, sırasında, sonrasında) ve oluş şekline (sosyal, davranışsal, eğitsel, tıbbi) göre ayrılır (Tekinarslan, 2013:145; Özokçu, 2013:65; Yıldız, 2014:23; Metin ve Işıtan, 2015:161).

Doğum Öncesi Nedenler: Doğum öncesi (Prenatal Dönem) nedenler üç grupta incelenir: Kalıtım, Serebral Malformasyonları (Kafatası Bozuklukları) ve Çevresel Faktörler (Metin ve Işıtan, 2017).

Kalıtımla İlgili Nedenler

Kromozomların olması gereken sayıdan az ya da daha çok olmasıyla ilgili kromozom bozuklukları, zihinsel engel durumuna sahip gen bozuklukları ve nedeni tam olarak bulunamayan bazı hastalıklardır (Erez, 2012; Metin, 2018).

Serebral Malformasyonları (Kafatası Bozuklukları)

Tam olarak nedeni belli olmayan, zihinsel engele yol açan kafatası bozukluklarıdır. Kafanın boyutu standartlarından daha büyük ise; hidrosefali, standartların altında ya da vücuda oranla küçük ise; mikrosefali denir (Metin, 2018:94).

Çevresel Faktörler

Annenin hamilelik sürecinde geçirdiği enfeksiyonlar, bu dönemde kullandığı ilaçlar, beslenme alışkanlıkları ya da ruhsal travmaları gibi durumlar doğum öncesi dönemde zihinsel engele sebep olabilecek çevresel faktörler arasındadır. Çevresel faktörlerin büyük bir kısmı hamilelik sürecinde gerçekleşir (Metin ve Işıtan: 2017:162).

Doğum Sırası Nedenler: Doğumun çok zorlu geçmesi, doğum esnasında kullanılan aletlerin yanlış kullanılması, doğumun normal süresinden daha uzun sürmesi ve buna bağlı olarak bebeğin oksijensiz kalması gibi doğum anında yaşanan bazı sorunlar çoğunlukla bebeğin beyinde zedelenmeye sebep olarak beraberinde zihinsel engelliğe de yol açmaktadır (Cirhinlioğlu, 2001:164; Bayazıt, 2006:17).

Doğum Sonrası Nedenler: Beslenme bozuklukları, metabolik bozukluklar, bazı hastalıklar, aşı sonrası oluşan problemler, bazı bakteri, virüs ve mantarlar, zehirlenmeler, sosyal kültürel geri kalmışlık, çocuk istismarı ve ihmali gibi durumlar doğum sonrası dönemde karşılaşılan ve zihinsel engele yol açabilen bazı faktörlerdendir (Güneş, 2008: 13; Karakoç, 2015:21; Bayazıt, 2006:17).

2.4.2. Zihinsel Engelliliğin Sınıflandırılması

Zihinsel yetersizliği olan tüm bireyler aynı özelliklere sahip olmamakla birlikte birbirlerinden oldukça farklı özellikler göstermektedirler. Zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin farklılıklarını belirleyerek sınıflandırmalar yapmak bu bireylere verilecek olan özel eğitim hizmetlerinin planlamasını kolaylaştırmaktadır (Karadağ, 2017: 12). Bu ve buna benzer sebeplerle sınıflandırma yapmanın gerekliliği doğmuştur. Alanyazın taraması yapıldığında sıklıkla aşağıdaki sınıflandırmaya rastlanmaktadır.

Zeka Bölümü Puanına Göre Sınıflandırma: Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD) tarafından kullanılmakta olan kabul görmüş bir sınıflandırmadır. Bireye zeka testi uygulanır ve testten aldığı puan esas alınarak sınıflandırma yapılır. 70-50 arası alınan puanlar hafif, 55\50-35\40 arası alınan puanlar

orta, 40\35-20\25 arası alınan puanlar ağır ve 20\25'in altında alınan puanlar çok ağır olarak sınıflandırılmaktadır.

Eğitsel Sınıflandırma: Zihinsel yetersizliği olan bireyler eğitim ihtiyacına göre sınıflandırılır.

Hafif düzeyde zihinsel engelli birey

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde bu sınıflandırmaya giren bireyler "Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine sınırlı düzeyde ihtiyacı olan birey" olarak ifade edilmektedir (orgm.meb.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.03.2022).

Orta düzeyde zihinsel engelli birey

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde bu sınıflandırmaya giren bireyler "Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetine yoğun şekilde ihtiyacı olan birey" olarak ifade edilmektedir (orgm.meb.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.03.2022).

Ağır düzeyde zihinsel engelli birey

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde bu sınıflandırmaya giren bireyler "Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum ve öz bakım becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle yaşam boyu süren, yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey" olarak ifade edilmektedir (orgm.meb.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.03.2022).

Çok ağır düzeyde zihinsel engelli birey

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde bu sınıflandırmaya giren bireyler "Zihinsel yetersizliği yanında öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerileri kazanamayan, yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan birey" olarak ifade edilmektedir (orgm.meb.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.03.2022).

Gereksinim Duyulan Destek Miktarına Göre Sınıflandırma: 1992 yılında Amerikan Zihinsel Engelliler Birliği'nin zihinsel engelli bireyler için verilecek desteğe göre yaptığı bir sınıflandırmadır.

Aralıklı destek alanlar

Bu bireylere her an değil yalnızca ihtiyaç olduğunda destek sağlanmaktadır. Bu bireylere sağlanan destekler yaşamlarının bazı dönemlerinde kısa bir süre için ve geçici olarak sunulur. Sağlanan desteğin yoğunluğunun düşük veya yüksek olması bireyin ihtiyacına göre belirlenir.

Sınırlı destek alanlar

Bu grupta yer alan bireylere uzun ve yoğun bir destek sağlanmaktadır. Bu bireylere sağlanan desteklerde zaman sınırlaması bulunur.

Geniş bir çerçevede destek alanlar

Bu grupta yer alan bireylerin sürekli desteğe ihtiyaçları vardır. Bu destek toplumsal yaşama katıldığı her ortamda gereklidir. Bu bireylere sağlanan desteklerde zaman sınırlaması yoktur.

Yaygın destek alanlar

Bu gruptaki bireyler sürekli desteğe ihtiyaç duyarlar. Bu destek yaşamın her alanında yüksek yoğunlukta gereklidir. Bu bireylere sağlanan destekler diğer destek türlerine göre daha zorlayıcıdır (MEB, 2015:10-11).

Zihinsel yetersizliği olan bireyler aynı grupta yer alan her bir bireyle birbirinden çok farklı özellikler gösterebilir (Diken ve Açar, 2021).

2.4.3. Zihinsel Engelin Yaygınlığı ve Görülme Sıklığı

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 1970 yılında yaptığı çalışmada dünya nüfusunun %10'unun engelli olduğu görülürken, 2010 yılında yaptığı çalışmada dünya toplam nüfusunun %15'inin engelli olduğu görülmektedir. Yine 2010 yılında yapılan bu çalışmada son 40 yılda dünya nüfusunun ortalama 2 kat arttığı, engelli nüfusun ise yaklaşık 3 kat arttığı söylenmektedir. Engelli insanların sayısının artmakta olmasının nedenleri; nüfusların git gide yaşlanıyor olması yaşlı insanlarda engellilik riski daha yüksek bir ihtimaldir ve diyabet, kalp ve damar hastalıkları, akıl hastalığı gibi engellilik ile ilişkili bazı kronik sağlık sorunlarının dünya çapında günden güne artıyor oluşudur. Sayısı günden güne artan bulgularla, engelli insanların sağlık seviyelerinin daha düşük

olduğu, daha düşük okul başarısı gösterdiği, daha yüksek yoksulluk oranlarının olduğu da gorlmektedir (WHO, 2011).

WHO 2021 verilerine gore dünya nüfusunun yaklaşık %15'inin engelli bireylerden olduğunu yani dünyada 1 milyardan fazla kişiinin olduğunu açıkladı. Bununla birlikte 1 milyar engellinin %80'inin gelişmekte olan ülkelerde yařadđını da belirtildi. UNICEF'in 2021 yılındaki raporuna gore, dünyada yaklaşık 240 milyon engelli ocuk sayısı olduğu tahmin ediliyor (UNICEF, 2021). Engelli sayısının bu denli fazla olmasından dolayı engelli bireyler dünyadaki "en büyük azınlık" olarak nitelendirilmektedir.

Engelli nüfusla ilgili veriler için, bakanlık bünyesinde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarındaki Engelli Sağlık Kurulu Raporlarını temel alan "Ulusal Engelli Veri Sistemi" kurulmuştur. Ulusal Engelli Veri Sistemi'nde kayıtlı olan yaşayan engelli sayısına bakıldığında 1.414.643'ünün erkek, 1.097.307'sinin kadın olduğu ve toplamda 2.511.950 kişi olduğu gorlmektedir. Ağır engeli olan kişi sayısı ise 775.012'dir. Ulusal Engelli Veri Sistemi'nde kaydı olup hayatta olan engellilerin engel türlerine gore dağılımlarına bakıldığında zihinsel engeli olan 385.313 kişi olduğu gorlmektedir. Bu sayı engel gruplarına oranlandığında %17,07'dir (Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Zihinsel engelin yaygınlığının ve gorlme sıklığının hesaplanması oldukça zordur. Ancak dünya genelinde tüm zihinsel engel grupları dahil en az elli milyon zihinsel engelli birey olduğu ve 2025 yılına kadar zihinsel engelli birey sayısının dörtte nn gelişmekte olan ülkelerde yaşayan bireylerden oluşacağı n gorlmektedir. Bunun sebebine bakıldığında gelişen ülkelerin nüfus artışlarının daha fazla olmasından ayrıca erken ölümlle yüzleşen engelli çocukların yaşam koşullarının iyileşmesiyle yaşam sürelerinin de artacak olmasıdır (Yılmaz, 2012: 24).

2.4.4. Zihinsel Engellilerin zellikleri

Dünyaya gelen her çocukta belli bir gelişim potansiyeli bulunur. Ancak her çocuğun gelişim hızı birbiriyle aynı değildir. Gelişim hızları aynı olmasa da normal gelişim gosteren tüm çocuklar aynı gelişim basamaklarından geçerler. Zihinsel engeli bulunan çocuklara bakıldığında ise aynı gelişim basamaklarından geçmelerine rağmen zihinsel yetersizliklerinden dolayı gelişme hızlarının daha yavaş, gelişme potansiyellerinin de sınırlı olduğu gorlmektedir. Örneğin tüm çocukların yürüme

becerisini gerçekleştirebilmeleri için boynu dik tutma, oturma, emekleme, ayakları üzerinde durma gibi becerileri gerçekleştirmiş olmaları gerekir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar için bu becerileri gerçekleştirmek zihinsel engelinin şiddetine göre daha zor ya da daha geç olabilmektedir (Metin ve Işıtan, 2017: 163).

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin zihinsel gelişimlerinin yanında bazı gelişim alanlarında da bireysel farklılıklar olsa da ortak noktalar bulunmaktadır. Bu gelişim alanları aşağıda açıklanmaktadır (Yılmaz ve Soyer, 2019: 56-58).

2.4.4.1. Bilişsel Özellikler

- Dikkat problemi ve ayırt etme güçlüğü yaşarlar.
- Bilgiyi depolama, kullanma ve hatırlamada sorun yaşarlar.
- Bilişsel yetersizlikleri sebebiyle akademik becerilerle problemler yaşarlar.
- Biliş ötesi becerilerde (problem çözme aşamaları) problemler yaşarlar.
- Gütülenme problemleri (öğrenilmiş çaresizlik, dışsal denetim odağı eğilimi, dışardan yönlendirme, başarısızlık eğilimi) yaşarlar.
- Genelleme problemi (öğrendiklerini farklı kişilere farklı ortamlarda aktarma) yaşarlar.

2.4.4.2. Sosyal, Duygusal ve Davranış Özellikleri

- Arkadaşlık ilişkileri kurma ve bu ilişkileri devam ettirmede problem yaşarlar.
- Bir grup içerisinde ya da sosyal ilişkilerinde birilerine bağımlı olmaktan yanadırlar.
- Güvendikleri kişilere bağımlı olurlar ve bu kişilerin onayına, yardımlarına ihtiyaç duyarlar.
- Duygu ve düşünceleri ifade ederken zorluklar yaşarlar.
- Bir işi ya da oyunu başlatmada, devam ettirmede, kurallara uymada zorluklar yaşarlar.
- Topluma ve toplumsal görgü kurallarına uyum sağlamada zorluklar yaşarlar.

- Yalnızlaşma, içe kapanıklık, hırçınlık, öfke, düşük benlik algısı gibi sorunlar yaşarlar.

2.4.4.3. Dil ve Konuşma Özellikleri

- Dil becerilerinde sınırlılıklar yaşarlar.
- Konuşmayı başlatmakta ve devam ettirmede zorluklar yaşarlar.
- Konuşmada gecikme, kekemelik, ses üretimi bozukluğu gibi durumlar yaşarlar.
- Belirli bir konu çerçevesinde konuşmakta problem yaşarlar.

2.4.4.4. Motor Gelişim Özellikleri

- Kaba motor becerilerinde (yürüme, koşma, atma vb.) ve ince motor becerilerinde (fermuar kullanma, kalem tutma vb.) akranlarına kıyasla daha geridedirler.
- Denge, çabukluk, esneklik gibi becerilerde problemler yaşarlar.
- Koordinatif (el-göz vb.) becerilerde ve ritmik hareketler içeren becerilerde problemler yaşarlar.
- Erken çocukluk döneminde motor gelişim becerileri oldukça yavaş bir gelişim seyrederek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SPOR

Türk Dil Kurumu Sözlüğü' nde spor, “*Belli kurallara ve tekniklere uyularak yapılan, bedensel gelişmeye yararlı, eğlenmek ve yarışmak amacı da bulunan beden hareketlerinin tümünün ortak adı*” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2022).

Spor, bireysel olarak yapılabildiği gibi aynı zamanda takım olarak da yapılabilir. Yüzme, koşma, bisiklet sürme, dağa tırmanma gibi sporlar bireysel sporlarken; voleybol, basketbol, hentbol gibi sporlar da takım sporlarındandır. Bireysel ya da takım sporu olsun tüm spor branşları bireylere birden fazla şey katmakta ve bu sporu tercih eden bireylerin birden fazla sebebi bulunmaktadır. Kimileri sporu boş vaktini değerlendirme, dinlenme, eğlenme, güçlenme, daha sağlıklı olma gibi amaçlarla yaparken kimileri de sporu meslek olarak yapmaktadır (Kabak, 2019).

Düzenli spor yapmanın mevcut sağlığını koruma ve sağlığını geliştirme üzerine etkilerinin keşfedilmesiyle birlikte spor yaşam tarzı olarak benimsenmeye başlamıştır. (Li, 2010; Salome, 2010; Vorkapic-Ferreira, 2017). Spor yapmak kas gücüne dayanıyor olmasından dolayı bedenle yapılan bir faaliyet olarak görülmesi fiziksel boyut iken; spor yapmak azimli, disiplinli, kararlı olmayı gerektirdiğinden psikolojik ve sosyolojik boyutu da bulunmaktadır. Bu sebeple spor disiplinler arası ele alınan bir kavramdır (Bindesen ve Bindesen, 2020).

3.1. ENGELLİLERDE SPOR

Günümüzde spor yalnızca müsabaka gerektiren bir aktivite olmaktan çıkıp her bireyin sağlığını koruması ya da daha sağlıklı olabilmesi adına yaptığı aktivitelerdir. Bozulan sağlık durumunun düzeltilmesi amacıyla da yapılan spor, her birey için yaş, sağlık durumu, cinsiyet gibi koşullar aranmaksızın herkese hitap edip, önem teşkil etmektedir (Kalyon, 1997).

Ülkemizde engelli bireylere karşı bakış açısı günden güne değişmektedir. Engelli bireylerin de yaşadığımız toplumun birer parçası oldukları ve onlara karşı olumsuz tutumlar sergilemektense yardımlaşarak, birlik beraberlik içerisinde yaşamının gerekliliği düşüncesi yaygınlaşmaktadır (MEB, 2000). Bu düşünceyle birlikte "kişinin sağlık durumunu geliştiren veya gelişmiş sağlık durumunu devam ettiren hareketler

topluluğu" şeklinde tanımlanan spor alanında da engellilerle ilgili çalışmalara verilen önem artmıştır. Bu çalışmalara bakıldığında önemli adımlardan bazıları şunlardır: Türkiye'deki "*Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının*" (BESYO) birçoğunda 2000'li yılların başlarına kadar "Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor" dersi seçmeli ders kapsamında yer almaktaydı (Özer, 1998). Ancak YÖK'ün "Eğitim Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması Projesi" çerçevesinde Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor dersi 2001 yılı itibariyle tüm BESYO Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümlerinde 3 kredilik zorunlu bir ders olmuştur (Özer, 2001). Ülkemizde Türkiye Özürlüler Spor Federasyonu kuruluşunun temeli 8-11 Mayıs 1990 tarihli Spor Şurası'nda alınan kararlarla atılmıştır. 21 Kasım 1990 tarihinde Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak kurulmuştur. Federasyonu'nun adı 1997 yılında "Türkiye Engelliler Spor Federasyonu" olarak değişikliğe gidilmiştir ve "*2000 yılında ise Türkiye Engelliler Spor Federasyonu; Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu, Türkiye İşitme Engelliler Spor Federasyonu, Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu ve Türkiye Özel Sporcular Federasyonu olmak üzere dört ayrı federasyona ayrılmıştır*" (Mumcu, 2018). Son yıllarda engellilerle ilgili çalışmalara verilen önem artmış olsa da bunların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (Sonuç, 2012).

Sağlıklı yaşam için temel faktörlerden sayılan sportif faaliyetler, engelli bireylerin fiziksel, sosyal, psikolojik gelişiminin yanında kendisi ve yaşadığı toplum ile de barışık olması adına katkılar sağlamaktadır. Dolayısıyla sporun engelliler için ayrı bir öneminin olduğu göz ardı edilmemelidir. Engellilerin eğitiminde ve rehabilitasyonunda spor bir araç olarak kullanılmaktadır. Düzenli ve planlı uygulanan çalışmalar sonucunda engelli bireylerin sağlıklarındaki iyileşme ve gelişmeyle birlikte bu bireylerin yaşam sevinçlerinin arttığı, hayata daha çok bağlandıkları, özgüvenlerinin geliştikleri görülmektedir (Gür, 2001). Engellilerin rehabilitasyonunda spora yer verilmesinin iki temel amacından biri engelli birey için gerekli olan egzersizlerin yaptırılması diğeri ise engelli bireyin sürekli aynı devam eden tedavi süreçlerinden sıkılmaması adına değişiklikler yaparak bireyin motivasyonunda artışa neden olabilmektir (Çevrim, 2009). Dünyada özel eğitime muhtaç kişi sayısına bakıldığında bu sayı büyük bir grubu oluşturmaktadır. Büyük bir grup olan engelli bireylerin de spor politikası içinde düşünülmesi ve engellilerin spor yapmasıyla ilgili çalışmaların da yapılması gerekir. Engelli bireylerin diğeri bireylere göre spora daha fazla ihtiyaç duydukları ve sporla

birlikte fiziksel, psikolojik, sosyal olarak toplumla iletişim ve etkileşim halinde oldukları unutulmamalıdır (Akdenk ve ark., 1997). Spor yapmadıklarında ise motor becerilerinde yetersizlikler, artan sağlık problemleri bununla birlikte kendilerini tam ve doğru ifade edememe, kendisine ve çevresindekilere zarar verme, öfkeye kontrolsüzlüğü gibi sorunlarla karşılaşılır. Spordan uzak kalan engelli birey kendisine olan güvenini kaybeder, sosyalleşmekten kaçır (Sonuç, 2012).

3.2. ZİHİNSEL ENGELLİLERDE SPOR

Sporun sayısız faydasının bulunmasıyla birlikte spor klasik tedavilerin yanı sıra hastayı hayata bağlayarak, eğlendirerek tedavi etmeyi mümkün kılar. Engelli bireylerde sporun başlıca hedefi, bu bireylerin dış dünya ile etkileşimine olanak tanınmasıdır. Spor yaparken hem zihnin hem de vücudun çalışmasıyla birlikte bireyde güven, disiplin, rekabet duygularını geliştirir, arkadaşlık kurmaya olan isteğini tetikler, toplumla iç içe olmasıyla birlikte dışadönüklük adına büyük ilerlemeler görülür. Engelli bireyler yalnızca kendisi gibi engeli olan bireylerle spor yapmak, mücadele etmek zorunda değildir. Engeli olmayan bireylerle birlikte spor yapabilir hatta mücadele edebilirler. Örneğin; yüzme, masa tenisi, bilardo, satranç, güreş gibi pek çok spor dallarında engelli bireyler engeli olmayan bireyler ile mücadele edebilirler (Karasüleymanoğlu,1989). Tabii engelli bireylerin engel türü bu tür durumları etkileyen en önemli kriterlerdendir.

Zihinsel engeli olan bireyler engelinin nedenine, derecesine, zihinsel engelinin dışında başka bir engelinin daha olup olmama durumuna göre birbirlerinden büyük farklılıklar gösterebilirler. Zihinsel engelle birlikte bireylerde bazı duyuşsal kayıplar ve rahatsızlıklar (körlük, sağırılık vb.), algıda bozukluklar, beyin fonksiyonlarında sorunlar, kaslarda güçsüzlük gibi bazı nörolojik bozukluklar da görülebilmektedir. Zihinsel engelli bireyler için planlanacak sportif faaliyetlerde bireyin yaşı, gelişim düzeyi gibi faktörler göz önünde bulundurularak bunlara uygun çalışmalar yapılmalıdır. Zihinsel engelli bireylerin sportif faaliyetlerde diğer alanlara kıyasla daha iyi performans sergiledikleri ayrıca eğitim hayatlarında akademik konulardansa Beden Eğitimi ve Spor dersine çok daha ilgili oldukları görülmüştür (Briniks ve Chwat 1990).

Sporla birlikte hareket deneyimleri kazanan zihinsel engelli bireylerin büyüme ve gelişmelerinde gözle görülür ilerlemeler görülmektedir. Sporun yapılması için uygun alan bulma, kullanılacak malzemeler, engellilerde spor alanında uzmanlaşmış kişiler gibi

temel başlıklarda bazı sorunlarla da karşılaşılabilir. Bunların olmayışı ya da eksik oluşu engellilerin spora etkin katılımını kısıtlamaktadır. Ancak karşılaşılan bu güçlükler ilgili kişileri yıldırmamalı, vazgeçirmemeli, sporun bireylerin gelişimine olan katkısı dikkate alınarak fiziksel aktivite mutlaka yaptırılmalı ve mevcut sorunların çözümü için gerekli çalışmalar yapılmalıdır (Özgür 2004). Fiziksel aktivitenin zihinsel engelli bireyler için yeterli sıklık ve düzeyde yaptırılmaması bu bireylerin büyüme ve gelişmeleri için gerekli olan hareket becerilerinde kayıplara sebep olabilmektedir. Bu sebeple günlük aktivitelerin yanı sıra mutlaka spora yer verilmelidir. Spor yapmayan engelli bireyler hareketsizlikten kaynaklı obezite (şişmanlık), kalp rahatsızlıklarında artışlar, dikkatlerinde azalma, tepki vermede zayıflıklar ve zorluklar, koordinasyonlarında azalma ve bozukluk, kuvvetlerinde eksiklik gibi bazı sorunlarla karşı karşıya kalırlar. Hatta engelli bireylerde büyümenin durmasının temel sebebinin yetersiz fiziksel aktiviteye maruz kalması olduğu da söylenmektedir (Kalyon,1997; Bruininks, 1978).

3.3. SPORUN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN GELİŞİMSEL ALANLARI ÜZERİNE ETKİLERİ

Sportif faaliyetler, spor yapan her bireyi farklı yönlerden de olsa mutlaka bir şekilde etkiler ve bununla birlikte bireylerin gelişim alanlarının tamamını destekler (İlhan, 2008). Sporun engelli bireyler üzerinde de birden çok etkisinin olduğu bilinmektedir. Çalışmanın bu kısmında zihinsel engelli bireyler için sporun gelişim alanları üzerindeki etkileri beş başlık altında ele alınarak açıklanmıştır.

3.3.1. Sosyal Gelişim

Sportif faaliyetlere katılan engelli bireylerin neredeyse tamamında fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişmeler görülür. Bu faaliyetlerle engelli birey kendisine ve sosyal çevresine doğrudan faydalar sağlar (Erkal, 1992). Sportif faaliyetlere katılım gösteren engelli bireylerde benlik algılarının artmasıyla birlikte toplumsal ve ruhsal uyumlarında gelişmeler, topluma daha kolay uyum sağlama, çevresiyle daha rahat iletişim kurma gibi durumlar gözlemlenir ve bu durumlardan kaynaklı toplumla bütünleştikleri görülür (Güvendi ve İlhan, 2017; Gür, 2001; Filazoğlu ve ark., 2015).

Babkes (1999), yaptığı bir çalışmada spor yapan ve spor yapmayan zihinsel engelli sporcuları karşılaştırmış, aile içindeki davranışları ile sosyalleşme durumlarına bakmıştır. Çalışma sonucunda spor yapan zihinsel yetersizliğe sahip sporcuların, spor yapmayan

zihinsel yetersizliğe sahip sporculara göre daha fazla sosyal faaliyetlere katıldıklarını, çevrelerine karşı daha olumlu tutum göstererek daha çok sosyal davranışlarda bulduklarını görmüştür. İlkım ve arkadaşlarının yaptığı bir başka çalışma sonucunda ise sportif faaliyetlerin özel eğitime ihtiyacı olan çocukların sosyalleşmelerinde kritik önem taşıdığı kanaatine varmışlardır (İlkım ve ark., 2018).

3.3.2. Fiziksel Gelişim

Sporun büyüme ve gelişmeye olan katkıları azımsanmayacak kadar çoktur. Özellikle çocuklar üzerinde boy uzaması, kas ve iskelet sisteminin gelişimi gibi faydalar gelişim düzeylerine uygun planlanan sportif faaliyetlerin düzenli bir şekilde yapılmasıyla mümkündür (Kabak, 2019). Bu durum yalnızca çocuklar için değil engelli bireyler için de geçerlidir. Sporla birlikte zihinsel engelli bireylerin fiziksel uygunluğu artar, kilo kontrolü sağlanır. Vücudun temel özelliklerinden koordinasyon, dayanıklılık, denge, esneklik ve kuvvetin gelişimine katkı sağlanır (İlkım, 2018).

Sportif faaliyetlerle birlikte engelli bireylerin mevcut sağlık durumlarında gelişmeler, güçlenmeler görülür. Bu gelişme ve güçlenmelerle birlikte engelli bireyler için günlük aktiviteleri yerine getirmek daha kolay bir hal alır, hayat onlar için kolaylaşır. Engelin türü ya da düzeyi spor yapmak için bir engel değildir, her durum ve koşul için bu bireylere uygun sportif faaliyetler geliştirilebilir. Hareket edebilmek, günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve günlük hareketleri yapabilecek kadar güçlü olabilmek her engelli bireyin temel ihtiyacıdır. Hayatlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri için bu ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Günlük hareketleri (oturma, kalkma, yürüme, eğilme vb.) yapabilmeleri için belli bir vücut ağırlığına bununla birlikte yeterli kas gücü ve dayanıklılığına sahip olmaları gerekir. Bu da sporla mümkündür (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2006).

3.3.3. Psikolojik Gelişim

Spor hem kazanma hem kaybetme duygularını bir arada bulundurur. Erken yaş dönemlerinden itibaren spor ile uğraşan bireylerde kaybetme ve kazanma duygularını yaşadıklarından duygusal gelişim gözlemlenir. Bunun yanı sıra sporla birlikte bireylerde özgüvenlerinde artış, iletişim kurma becerilerinde gelişme, paylaşmaya ve yardımlaşmaya istekli olma, takım halinde birlik içinde hareket etme, empati duygusu

geliştirme, stresle ve öfkeyle başa çıkma gibi pek çok davranış özelliklerinin kazanıldığı görülür (Kabak, 2019).

3.3.4. Duygusal Etkileri

Engelli bireylerin engel tipi ve derecesine ne olursa olsun sporla birlikte hareketlenen hayatı her engelli bireye keyif verir. Spor yaparken keyif alan, eğlenen bireyin yaşam enerjisi artar, yaşamayı sever (Eichsteadt, 1995). Spor yaparken farklı bir ortama giren ve sıradan yaşantısının dışına çıkarak farklı bir etkinliğe katılan engelli birey heyecanlanır, keyif alır, yaşamı renklenir. Beraberinde mutlu, hayattan keyif alan, pozitif düşünen bir bireye dönüşür (Dönmez, 1999).

3.3.5. Kişiliği Üzerine Etkileri

Sporla birlikte zihinsel engelli bireylerde özgüven duygusu gelişir böylelikle toplumsal hayata daha istekli katılırlar. Bu da zihinsel engelli bireylerin ailelerinin kaygılarını azaltır, memnuniyetlerini artırır. Ayrıca spor yapan zihinsel engelli bireylerde sporla birlikte gün geçtikçe algısal gelişimle birlikte dikkat sürelerinin arttığı da gözlemlenir (İlkım, 2018).

3.4. SPORUN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN SAĞLIKLARI ÜZERİNE ETKİLERİ

Sportif faaliyetler karaciğerler kalp, kemik ve kas gibi iç organların fonksiyonlarının yerine getirilebilmeleri için oldukça kritik bir öneme sahiptir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında sportif faaliyetlerle birlikte kemiklerin genişliğinin ve kemik beslenmesini artırdığı, hareketsizliğin ise kemik beslenmesini yavaşlattığını görülmektedir. Bununla birlikte spordan uzak kalmış hareketsiz bireylerde kemik kırılmalarının daha kolay yaşandığı ve güçsüz bir iskelet yapısına sahip oldukları da görülmektedir (Özer, 2001). Zihinsel engelli bireyler yaptıkları sportif faaliyetler ve egzersizlerle birlikte hareketsizlikten kaynaklı hastalıklardan korunmaktadırlar (Yaman, 2005). Sportif faaliyetlere katılan engelli bireyler spora devam ettikleri sürece engelleriyle daha rahat başa çıkabilirler. Ayrıca sporla birlikte sinir ve kas sistemlerinde iyileşmeler, fizyolojik ve zihinsel olarak da gelişmeler görülmektedir (Dönmez, 1999).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TUTUM

4.1. TUTUM

Tutumlar Petty ve Cacioppo'ya (1996) göre *“İnsanların herhangi bir nesne, insan ve konulara ilişkin olumlu veya olumsuz duyguları”*, Trawers'e (1982) göre *“Bireylerin bir şeye yönelik olumlu yaklaşım ya da ondan kaçınma eğilimi”* olarak tanımlanmıştır. Yerli isimlerin tutumla ilgili yaptığı tanımlara baktığımızda da karşımıza çıkanlardan bazıları şunlardır; Yenilmez ve Özabacı'ya (2003) göre *“Bireyler genellikle çevrelerinde oluşan olaylara belirli anlamlar yüklerler. Bu anlamları kazanılmış bireysel deneyimler olarak yansıtırlar. Bu deneyimler sonucunda inançlar ve yaklaşımlar şekillenir. Bu inanç ve yaklaşımlar tutum olarak adlandırılır”*, Demirel'e (1993) göre *“Bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimdir”*, Tavşancıl'a (2002) göre ise *“Bireyin bir olay, durum, nesne veya kişiye yönelen, olumlu ya da olumsuz duygu, düşünce ve davranışı kapsayan, öğrenme yoluyla edinilebilen, genellikle sürekli ve tutarlı fakat zamanla değişebilen eğilim”* olarak tanımlanmıştır. Tutumla ilgili yapılan tanımlamalara ve açıklamalara bakıldığında tutumların sonradan kazanıldığı, belli bir süre devam ettiği ve bilişsel, duyuşsal, davranışsal boyutlarının olduğu görülmektedir (Akdemir, 2006).

Tutumların üç ögesi vardır; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal. Bu üç öge arasında çoğu zaman iç tutarlılık olduğu varsayılır (Tavşancıl, 2002). Tutumun öğeleri denilen bu üç öge birbirinden bağımsız kavramlar değildir. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğeler birbirlerini etkiler ve aynı zamanda birbirlerinden etkilenirler (Özkalp ve ark., 2004). Açıklanan üç ögeye bakıldığında; bilişsel öğenin tutum objesi hakkında bilgi düşünce ve inançlarının neler olduğu, duyuşsal öğenin tutum objesini sevmeye, sevmeme ya da reddetme gibi duygularının neler olduğu, davranışsal öğenin ise tutum objesine yönelik davranışlarının neler olduğu gibi başlıkları içinde barındırdığı görülmektedir (Pehlivan, 1997).

Pehlivan'ın (1997) Tolun, İsen ve Batmaz'dan aktardığına göre Sheriff ve Sheriff'in 1969 yılında yazdıkları *“Sosyal Psikoloji”* adlı kitabında tutumla ilgili aşağıdaki özelliklere değinilmiştir:

- a- Tutumlar doğuştan gelmeyen, doğum sonrasında yaşantılarla kazanılan eğilimlerdir.
- b- Tutumlar bir kez ortaya çıktıktan sonra bir süre devam ederler, kısa süreliğine, geçici değillerdir.
- c- Tutumlarla birlikte bireyler ve nesnelere arasında belli bir kararlılık ve düzenlilik kazanılır.
- d- İnsan ve nesne ilişkilerinde tutumlar yoluyla etkilenmeler, güdülenmeler, yanlılık hali görülmektedir.
- e- Tutumların oluşabilmesi ve biçimlenebilmesi için birbiriyle karşılaştırma yapılabilecek pek çok öğenin bir arada bulunması gereklidir.
- f- Kişisel tutumların oluşmasıyla ilgili ilkeler, toplumsal tutumların oluşmasında da uygulanabilir.

Tutum, bir durum karşısında kişilerin verecekleri cevabın nasıl olacağına dair etkisi olan, deneyimlerden etkilenen mental ve nöral hazırlık durumudur (Khine, 2001). Lise Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutumları denildiğinde de aslında bu lise öğrencilerinin engellilerin spor yapmasına ilişkin ne düşündükleri kastedilmektedir.

4.1. TUTUMLARIN OLUŞMASI VE DEĞİŞMESİ

İnsanlar tutumlara sahip olarak dünyaya gelmezler, tutumlar doğum sonrasında yaşantılar ve deneyimlerle öğrenilir. Öğrenmeler hem kişinin kendi deneyimlerine dayanabilir hem de başka kaynaklardan elde edilebilir. Bu öğrenmeleri belirlemede çağrışım, pekiştirme, taklit süreçleri etkindir. Ebeveynleri çok zaman geçiren küçük yaş grubundaki çocuklar bir süre sonra anne babalarının yaptıklarını yapmaya, düşündüklerini düşünmeye, inandıklarına inanmaya başlarlar. Yalnız anne babadan değil arkadaş gruplarından, öğretmenlerinden veya çocuğun hayatında önemli bir yeri olan kişiden de aynı şekilde etkilenirler. Çocuğun çevresinin, çocuğun tutumlarının oluşmasında ciddi bir etkisi bulunmaktadır, çocuk model alma yoluyla tutumları hazır olarak çevresinden alır. Küçük yaş grubunda edinilmiş tutumlar kolay değişmezler, oluşmuş tutumların değişebilmesi için ancak önemli deneyim ve olayların yaşanması gerekir. (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014; Kağıtçıbaşı, 1985; Freedman, Sears ve

Carlsmith, 1989). Bununla beraber, Lipsett'e (1962) göre, bireyin içinde bulunduğu sosyal sınıf, sergilediği davranışlara etkisi olan en etkili toplumsal faktördür. Bireylerin davranışlarını ya da tutumlarını tahmin edebilmek için değer yargılarını, sosyoekonomik durumunu, ailesindeki yerini gibi durumlarını bilmek gerekir, bu gibi durumlar bilinmediği takdirde bireyle ilgili tahminlerde bulunmak soldukça zordur (Çimen, 1988).

Tutumların değişmesinde üç önemli faktör bulunur; kaynak, ileti ve alıcı. Kaynak; mesajı veren bireyin güvenilir, ikna özelliği yüksek ve sevilen birey olması, ileti; mesaj teklif ya da tehdit içermesi, alıcı; gönderilen mesaj ile aynı veya karşı fikre sahip olan veya kolay ikna edilebilir bir birey olması durumudur. Bu durumlar tutumların değişimini hızlandırabilir. Alıcının daha önceki tutumu yeni mesajın ikna düzeyiyle değişebilir (Akt.; Yıldız ve Gelmez, 2014; Hogg ve Vaughan 2007; Tavşancıl, 2006; Morgan, 1995).

4.2. TUTUMUN ÖLÇÜLMESİ

Tutumların ölçülebilmesi için öncelikle tutumun tanımlanabilmesi gerekir. Tutum; durumlar, olaylar, kavramlar, nesnelere, diğer insanlar vb. karşısında tecrübe ve deneyimler sonucu öğrenilmiş olan olumlu veya olumsuz tepkiler gösterme durumudur (Tezbaşaran, 1997). Tutumlarla ilgili bilgi toplarken gözlem, soru sorma, tamamlanmayan cümlelerden hikâye ve resimlerin düzenlenmesi, resimler doğrultusunda hikâyeleri anlatma gibi birçok farklı yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin yanı sıra bireylerin tutumlarını ölçen tutum ölçekleri de yaygın olarak kullanılmaktadır. Çalışmamızda da katılımcıların zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarını ölçmek için tutum ölçeği kullanılmıştır. Tutum ölçekleriyle birlikte soyut olan değişkenlerin nitel özelliklerinde sınıflandırmalar yapmak, sayısal verilere ulaşmak mümkündür. Tutumlarla ilgili değişkenler derecelendirilir, bu şekilde ifade edilebilir ve diğer kişilerle karşılaştırmalar yapılabilir. Bu değişkenlerin derecelendirilmesiyle kişiler arasındaki farklar görülür, sayısal veriler vermesiyle de niteliksel farklara ayrıntılarıyla bakılabilir (Bahar, Durmuş, Nartgün ve Bıçak, 2015; Özgüven, 1999).

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM VE BULGULAR

5.1. YÖNTEM

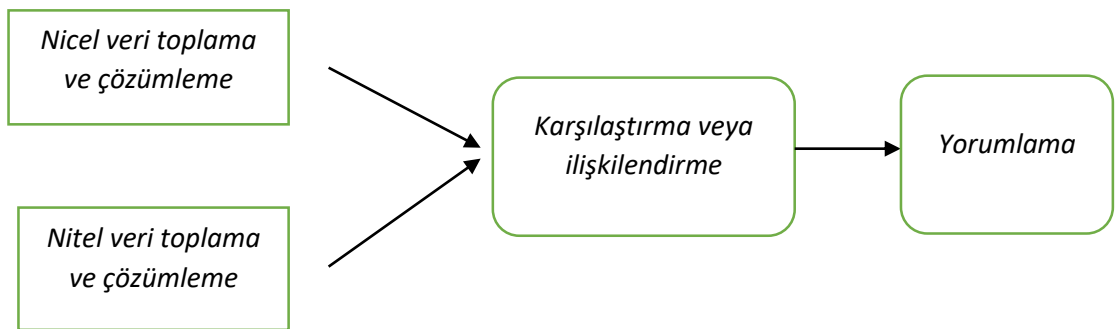
5.1.1. Araştırmanın Deseni

Araştırmada çalışmanın amacına uygun olarak benimsenen yaklaşım karma yöntemlerden yakınsayan paralel desendir. Karma yöntem araştırması, felsefi varsayımları olan bir araştırma deseni ve araştırma yöntemidir. Bu yöntemdeki araştırma sürecinde nitel ve nicel yaklaşımların karışımı ile birlikte veri toplamadan ve analiz işlemlerinin yürütülmesine kadar rehberlik eden bir felsefi yaklaşımları içermektedir. Karma yöntem, bir araştırmada ya da araştırmalar dizisinde nitel ve nicel verilerin toplanmasına, analiz edilmesine ve harmanlanıp yorumlanmasına odaklanmaktadır. Temel hedefi, nitel ve nicel verilerin bir arada kullanımı ile araştırma probleminin daha iyi bir biçimde anlaşılmasını sağlamaktır (Creswell ve Plano Clark, 2020).

5.1.1.1. Yakınsayan Paralel Desen

Yöntemleri karıştırmanın en bilinen yaklaşımı, yakınsayan paralel desendir. Yakınsayan paralel desenin hedefi, araştırma probleminin en iyi şekilde anlaşılması için aynı konu üzerinden farklı ancak birbirini tamamlayan veriyi toplamaktır. Bu desen, nicel ve nitel yöntemlerin farklılaşan ve örtüşen yönlerini bir araya getirmektedir. Böylelikle nicel sonuçların nitel bulguları açıklamak için kullanılmasıyla bir olgunun bir bütün olarak anlaşılması ve geliştirilmesi için nicel ve nitel sonuçlar birbirini tamamlayacak şekilde yorumlanır ve karşılaştırılır (Creswell ve Plano Clark, 2020).

Şekil 5.1. Yakınsayan paralel desen modeli

(Creswell ve Plano Clark, 2020).

5.1.1.2. Nicel Yöntem

Araştırmanın nicel veri toplama sürecinde tarama araştırmalarından anlık tarama araştırma türü kullanılmıştır. Tarama araştırmaları, belirlenen konu veya olayla ilişkili katılımcıların görüşlerini ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerin belirlendiği araştırmalardır. Anlık tarama türü ise, belli bir zamanda mevcut durumun var olduğu şekliyle betimlenmesi amacıyla yürütülen çalışmalardır (Büyüköztürk ve ark., 2016). Çalışmada örneklem grubu oluşturulurken basit tesadüfi örnekleme kullanılmıştır. Basit tesadüfi örnekleme, her bir örneklem içine eşit seçilme olasılığı veren ve seçilen birimlerin örnekleme grubuna alındığı yöntemdir (Büyüköztürk ve ark.,2016, 85)

5.1.1.3. Nitel Yöntem

Araştırmanın nitel veri toplama sürecinde, durum çalışması araştırma deseni kullanılmıştır. Veri toplama tekniklerinde ise, yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır. Durum çalışmaları, bir durumu, olayı, programı, eylemi, bireylerin gerçek yaşam durumları veya sürecin değerlendirildiği bir desendir (Creswell, 2016). Çalışmada amaçlı örnekleme benimsenmiştir. Amaçlı örnekleme, seçkisiz olmayan bir örnekleme yöntemidir. Çalışmanın amacı ile ilişkili olarak zengin durumların seçilmesi ve derinlemesine araştırmasına imkan sağlamaktadır. Belirlenen ölçütleri karşılayabilen ya da belirlenen özelliklere sahip durumlarda kullanılır (Büyüköztürk ve ark, 2016,90). Bu örneklemede nicel verilerin toplandığı kişiler bu örneklem için ölçüt olarak belirlenmiştir. Örneklem grubu nicel örneklemede seçilen kız öğrencilerden oluşmuştur.

5.1.2. Nicel ve Nitel Çalışma Grubu

Çalışmanın amaçları doğrultusunda, çalışma grubunu, Muş'un Bulanık ilçesine bağlı Bulanık Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ndeki (Kız Meslek Lisesi) eğitimlerine devam eden ve çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü (108) ve Hasta ve Yaşlı Hizmetleri Bölümü (69) olmak üzere toplam 177 öğrenci nicel çalışma grubunu oluşturmaktadır. Karma yöntem araştırmalarında her iki boyut içinde aynı örneklem büyüklüğü kullanılabilceği gibi nitel veriyi nicel veri ile kıyaslayabilecek oranda örneklem grubu da kullanılabilceği belirtilmektedir. (Creswell, 2021-s.83). Nicel verilerin toplama işlemi bitip nitel verilere ait yarı yapılandırılmış görüşmeler başladığında yedi öğrenci (3 öğrenci 9. sınıf, 2 öğrenci 10. sınıf ve 2 öğrenci 11. sınıf) çeşitli sebeplerden dolayı okuldan nakillerini aldirmişlardır. Yarı

yapılandırılmış görüşmeler, 13 gün günde tamamlanmış ve 170 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye katılan katılımcıların tamamı (170) kız öğrenciden oluşmakta olup nicel verilerin toplandığı aynı öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerin dağılımı 33 öğrenci 14 yaşında 9. sınıf, 88 öğrenci 15 yaşında 10. sınıf, 28 öğrenci 16 yaşında 11. sınıf ve 12 öğrenci 17 yaşında 12. sınıfta eğitim gören kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Araştırma öncesi Muş Bulanık ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 04.10.2021 tarihli ve E-71201883-903.01-33770087 sayılı ve Muş Alparslan Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği 30.09.2021 tarihli ve 24609 sayılı izinleri alınmış olup. Veli izinleri alınan öğrenciler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler ile ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		N	%
Yaş	14 yaş	36	20,3
	15 yaş	90	50,8
	16 yaş	30	16,9
	17 yaş	21	11,9
Sınıf	9 sınıf	36	20,3
	10 sınıf	90	50,8
	11 sınıf	30	16,9
	12 sınıf	21	11,9
Bölüm	Hasta ve Yaşlı Hizmetleri Bölümü	69	39,0
	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü	108	61,0
Düzenli spor yapma durumu	Evet	46	26,0
	Hayır	131	74,0
Ailenizde engelli Birey olma durumu	Evet	58	32,8
	Hayır	119	67,2
Zihinsel yetersizliğe sahip Bireyin spor eğitimine Tanık olma durumu	Evet	22	12,4
	Hayır	155	87,6
Toplam		177	100

5.1.3. Verilerin Toplanması

5.1.3.1. Nicel Verileri Toplama Süreci

Veriler toplanırken öğrencilere çalışmayla ilgili açıklama yapıldıktan sonra İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen “Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği” öğrencilere sınıf ortamında dağıtılarak yüz yüze toplanmıştır.

Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği (ZEBSEYTÖ) 28 madde ve 2 alt boyuttan oluşmakta olup alt boyutlardan biri; “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum (SEYOT)” diğeri ise “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum (SEİOT)” dur. Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum boyutu 21 maddeyi, Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum boyutu ise 7 maddeyi kapsamaktadır. 5’li Likert tipi olan bu ölçekte katılımcılar her bir madde için 1 ve 5 arasında bir seçim yapmaktadırlar. 5; Kesinlikle Katılıyorum, 1 ise; Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde derecelendirilmiştir.

5.1.3.2. Nitel Verileri Toplama Süreci

Araştırmada görüşmeler sınıf ortamında gerçekleştirilmiş olup bire bir yapılmıştır. Görüşmeler 20 ila 35 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler sonrasında detaylı olarak incelemek ve analiz etmek amacıyla her görüşmenin ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınması gerektiğinden katılımcılardan gerekli izinler alınmıştır. Görüşmeler nicel verilerin toplanma işlemi bittikten sonra aynı öğrencilerden toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı (170) kız öğrenciden oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları belirlenirken uzman görüşleri dâhilinde kullanılan ölçeğin içeriğiyle örtüşen üç gelişimsel alan ile ilgili sorular hazırlanmıştır. Bu sorular “Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili sosyal gelişimlerine yönelik görüşleriniz nelerdir? Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili kişilik gelişimlerine yönelik görüşleriniz nelerdir? Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarıyla ilgili sağlıklarına etkisine yönelik görüşleriniz nelerdir?” şeklindedir.

5.1.4. Verilerin Analizi

5.1.4.1. Nicel Verilerin Analizi

SPSS 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde ölçekteki maddelerden elde edilen toplam puan göz önüne alınarak yapılan Cronbach's Alpha değeri hesaplanmış ve ölçeğin tamamı için 0,81 güvenilirlik katsayısı tespit edilmiştir. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını test etmek için tanımlayıcı istatistik ve Shapiro-wilk ve Kolmogorov smirnov normallik testi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Non-parametrik testlerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır. Karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak alınmıştır. Kruskal Wallis-H testinden sonrası gruplar arası anlamlı farklılığı belirlemek için, çoklu karşılaştırmalar için tekrar Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalardan dolayı kaynaklanabilecek tip I ve tip II hataların önlenmesi için Bonferroni düzeltme yöntemi kullanılmıştır. Sınıf değişkeninde anlamlılık seviyesi ($P<0.05$) yapılan Mann-Whitney U testi miktarına (6) bölünmüş ve yeni anlamlılık seviyesi $P<0.008$ olarak belirlenmiştir.

5.1.4.2. Nitel Verilerin Analizi

Görüşmeler bittikten sonra veriler kayıt cihazından dinlenerek bilgisayar ortamında Word dosyasına aktarılmıştır. Elde edilen verilerden, birbirine benzeyenleri kod ve temalar doğrultusunda oluşturulup yorumlamak için içerik analizi tekniği uygulanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Verilerden, kodların ve temaların oluşturulması iki kişilik araştırma ekibi tarafından ayrı ayrı yapılmış ve sonrasında bir araya gelerek oluşturulan kod ve temalar tekrar okunup ortak kod ve temalara karar verilmiştir. Ayrıca araştırmanın dışından alan uzmanı ise bütüncül bir yaklaşımla ortaya çıkan kodları ve temaları kontrol etmiştir. En son işlemde bulguların tanımlaması ve yorumlaması gerçekleştirilerek içerik analizi işlemleri bitirilmiştir.

Araştırmada üç ana tema (sosyalleşme, kişilik örüntüsü ve sağlık durumu) ve yedi alt tema (duvarları yıkmak, duvar örmek, kişiliğimi geliştiriyorum, kişiliğimi geliştiremiyorum, fiziksel etki durumu, etkisizlik durumu ve iyi oluş hali) belirlenmiştir. Çalışmanın iç tutarlığı için Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen formül ($\text{güvenirlik} = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak kodlayıcılar arasındaki uyum hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucunda kodlayıcılar arasındaki uyum

%90 olarak bulunmuştur ve buda uyumun yüksek olduğunu göstermektedir, çünkü kodlayıcıların uyumu en az %80 aralığında olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

5.1.4.3. Nicel ve Nitel Verilerin Birlikte Yorumlanması

Elde edilen nicel ve nitel veriler, birleştirilmiş veri analizi tekniği kullanılarak yorumları yapılmıştır. Birleştirilmiş veri analizi tekniği elde edilen verilerin karşılaştırılıp ilişkilendirilmesi yoluyla yorumlamasına; bulgulardan elde edilen sonuçların değerlendirilmesi sırasında çıkarımlar ve üst çıkarımlar yapılmıştır. Nitel ve nicel verilerin ayrı ayrı yorumlanmasından çıkarımlar elde edilmesini, nicel ve nitel verilerden birlikte yorumlanmasından ise üst çıkarımlar elde edilmesini içermektedir. (Creswell ve Plano Clark, 2020). Çalışmada, birleştirilmiş veri analizinde ortak gösterim karşılaştırmaları Tablo 10'da verilmiştir.

5.2. BULGULAR

Bu bölümde nicel ve nitel analiz bulguları ile karma yöntem bulguları yer almaktadır.

5.2.1. Nicel Analiz Bulguları

Tablo 5.2. Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Sınıf	N	Sıra ort.	sd	χ^2	P	Farklılık
SEYOT	9 sınıf	36	88,58	3	30,51	,000	
	10 sınıf	90	71,23				
	11 sınıf	30	117,95				11** - 9
	12 sınıf	21	124,50				12** - 9
SEİOT	9 sınıf	36	98,17	3	6,475	,091	
	10 sınıf	90	83,44				
	11 sınıf	30	104,28				
	12 sınıf	21	75,26				
	Toplam	177					

*p<0.05, **p<0,008 SEYOT: Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum, SEİOT: Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum

Tablo 5.2 incelendiğinde öğrencilerin sınıf değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda, sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum alt boyutunda χ^2 (sd=3, n=177) = 30,51 p<0.05), istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda 11. sınıf ile 9. sınıf arasında ve 12. sınıf ile 9. sınıf arasında olduğu görülmektedir. Sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum alt boyutunda ise χ^2 (sd=3, n=177) = 6,475 p>0.05) istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 5.3. Katılımcıların Bölüm Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları

		Puanların U Testi Sonuçları				
		N	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
SEYOT	Hasta ve Yaşlı Hizmetleri Bölümü	69	93,39	6444,00	3423,00	,362
	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü	108	86,19	9309,00		
SEİOT	Hasta ve Yaşlı Hizmetleri Bölümü	69	80,81	5576,00	3161,00	,087
	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü	108	94,23	10177,00		

p>0.05, SEYOT: Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum, SEİOT: Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum

Tablo 5.3 incelendiğinde öğrencilerin bölüm değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum (U=3423,00, p>0.05) ve sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum (U=3161,00, p>0.05) alt boyutlarında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 5.4. Katılımcıların Düzenli Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların U Testi Sonuçları

	Düzenli spor yapma durumu	N	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
SEYOT	Evet	46	86,84	3994,50	2913,50	,739
	Hayır	131	89,76	11758,50		
SEİOT	Evet	46	81,14	3732,50	2651,50	
	Hayır	131	91,76	12020,50		

$p>0.05$, SEYOT: Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum, SEİOT: Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum

Tablo 5.4 incelendiğinde öğrencilerin düzenli spor yapma durumu değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum ($U=2913,00$, $p>0.05$) ve sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum ($U=2651,00$, $p>0.05$) alt boyutlarında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 5.5. Katılımcıların Ailenizde Engelli Birey Olma Durumu Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların U Testi Sonuçları

	Ailenizde engelli birey olma durumu	N	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
SEYOT	Evet	58	95,62	5546,00	3067,00	,230
	Hayır	119	85,77	10207,00		
SEİOT	Evet	58	89,85	5211,50	3401,50	,876
	Hayır	119	88,58	10541,50		

$p>0.05$, SEYOT: Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum, SEİOT: Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum

Tablo 5.5 incelendiğinde öğrencilerin ailede engelli birey olma durumu değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının belirlenmesi

için yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum ($U=3067,00$, $p>0.05$) ve sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum ($U=3401,50$, $p>0.05$) alt boyutlarında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 5.6. Katılımcıların Zihinsel Yetersizliğe Sahip Bireyin Spor Eğitimine Tanık Olma Durumu Değişkenine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların U Testi Sonuçları

	ZY sahip bireyin spor eğitimine tanık olma durumu	N	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
SEYOT	Evet	22	114,89	2527,50	1135,50	,011*
	Hayır	155	85,33	13225,50		
SEİOT	Evet	22	93,59	2059,00	1604,00	,651
	Hayır	155	88,35	13694,00		

$p>0.05$, SEYOT: Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum, SEİOT: Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin ZY sahip bireyin spor eğitimine tanık olma durumu değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum alt boyutunda ($U=1135,50$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ancak, sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum alt boyutunda ($U=1604,00$, $p>0.05$) alt boyutlarında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 5.7. Katılımcıların Tutum Ortalamaları

	N	Min.	Max.	Ort.	Standart sapma
Tutum	177	66.00	140.00	108.05	14.218

Tablo 5.7’de araştırmaya katılan 177 katılımcının en düşük tutum puanı 66.00, en yüksek tutum puanı 140.00 olarak bulunmuştur. Ölçekte alınabilecek en düşük ve yüksek puanlar sırası ile 28-140’dır. Ölçek toplam puanı yüksek olan yanıtlayıcıların tutumlarının olumlu, düşük olan yanıtlayıcıların tutumlarının ise olumsuz olduğu

belirtilmiştir. Bu anlamda katılımcıların ortalama puanı 108.05, standart sapma puanı 14.218 olarak bulunmuş olup katılımcıların tutumlarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

5.2.2. Nitel Analiz Bulguları

Tablo 5.8. Zihinsel Engelli Bireylerin Spor Yapmaları Bu Bireylerin Sosyal Gelişimlerine Ne Gibi Faydalar Sağlar?

Tema	Alt Tema	Kod	Öğrenci
Sosyalleşme	Duvarları Yıkma	Yeni arkadaşlıklar edinme, iletişim, rahat iletişim, görerek öğrenme, arkadaş çevresi, insanlara güven duyma, hayata bağlanma, kültürel faaliyetler, çevresini keşfetme, çevreye uyum, sosyal gelişim, davranışlarında iyileşme ve gelişme, eğlenme, sosyal çevre, toplumda var olma, iyi bir yaşam, toplumsal farkındalık, topluma ait olduğunu hissetme, dışlanmadığını fark etme, eşit olduğunu hissetme, farklı olmadığını hissetme, sosyal yaşam, iyi ilişkiler, çevre ile etkileşim, toplumun ön yargısı, gruplara dahil olma, diğer engellilere örnek olma, işbirliği, empati, aile ile iletişimin önemi	“Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29, Ö30, Ö31, Ö32, Ö33, Ö34, Ö37, Ö38, Ö40, Ö42, Ö43, Ö44, Ö45, Ö46, Ö47, Ö48, Ö50, Ö51, Ö52, Ö54, Ö55, Ö56, Ö57, Ö58, Ö59, Ö60, Ö61, Ö62, Ö63, Ö64, Ö65, Ö66, Ö67, Ö68, Ö69, Ö70, Ö71, Ö72, Ö73, Ö74, Ö75, Ö76, Ö77, Ö78, Ö80, Ö81, Ö82, Ö83, Ö84, Ö85, Ö86, Ö87, Ö88, Ö89, Ö90, Ö91, Ö92, Ö93, Ö94, Ö95, Ö97, Ö98, Ö99, Ö100, Ö101, Ö102, Ö103, Ö104, Ö105, Ö106, Ö108, Ö109, Ö110, Ö111, Ö112, Ö113, Ö114, Ö115, Ö116, Ö117, Ö119, Ö121, Ö122, Ö123, Ö124, Ö125, Ö127, Ö128, Ö129, Ö130, Ö131, Ö132, Ö133, Ö134, Ö135, Ö136, Ö137, Ö138, Ö139, Ö140, Ö142, Ö143, Ö144, Ö145, Ö146, Ö147, Ö148, Ö149, Ö150, Ö151, Ö152, Ö153, Ö154, Ö155, Ö156, Ö158, Ö159, Ö160, Ö162, Ö163, Ö164, Ö165, Ö166, Ö167, Ö169, Ö170, Ö171, Ö172”
	Duvar Örmek	Diğerlerini görüp farklı olduğunu hissetme (dışlanma), topluma uyumda zorluk, farklı ve kötü hissetme, toplumdan kaçma, sosyalleşmekten kaçma, insanlarla iyi ilişkiler kuramama, seviye farkı, iletişimde zorluk, dışlanma hissi ve korkusu	“Ö35, Ö39, Ö41, Ö49, Ö53, Ö79, Ö96, Ö107, Ö118, Ö120, Ö126, Ö141, Ö161, Ö168”

Tablo 5.8’de belirtildiği üzere görüşmelere ait bir ana tema ve bu ana temaya bağlı olarak toplam iki alt tema ortaya çıkmıştır. Alt temalara ait kodlar da tabloda yer

almaktadır. Sosyalleşme ana temasının altında Duvarları Yıkarak ve Duvar Örnek alt temaları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların alt tema ve kodlara ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

Duvarları Yıkarak alt temasına ilişkin öğrenci görüşlerine bakıldığında;

Sporun ZY sahip bireylerde sosyalleşme ile ilgili görüşlerini, Ö1 “Spora katılımları sosyal gelişimlerini destekliyor ve bu bireylere özgüven kazandırıyor”, Ö5 “Aile ortamında, arkadaş ortamında daha iyi sosyalleşmeyi sağlar, utangaç olmamasını, çekingen olmamasını, içe kapanmamasını sağlar. Dışa dönük olmasını sağlar”, Ö20 “Sporla birlikte yeni arkadaşlıklar edinir ve daha rahat iletişim kurar”, Ö61 “Engelli bireylerin spor yapmaları onlara hayata bağlar, daha mutlu olurlar”, Ö71 “Spor yaparak sosyalleşen, yeni insanlar tanıyan zihinsel engelli birey diğer tüm bireylerle eşit olduğunu ve diğerlerinden çok da farklı olmadığını hisseder”, Ö80 “Sosyalleşen engelli bireylerin insanlarla olan iletişimi daha iyi olur”, Ö89 “Sportif faaliyetlere katılan engelli bireyler çevresindeki diğer bireylerle kaynaşır ve çevresine uyum sağlar”, Ö122 “Ben de varım ben de toplumun bir parçasıyım”, Ö134 “Spor yaparak toplumda var olan zihinsel engelli birey diğer engelli bireylere de örnek olur”, Ö163 “Spor yaparak hayata bağlanan engelli bireyin ailesiyle olan iletişimi de daha iyi olur” şeklinde ifade etmiştir.

Duvarlar Örnek alt temasına ilişkin öğrenci görüşlerine bakıldığında;

Sporun ZY sahip bireylerde sosyalleşme ile ilgili görüşlerini, Ö35 “Engeli olan kişiler spor yaparken engeli olmayan diğer kişileri gördüklerinde kendilerinin onlardan farklı olduklarını düşünüp, üzülürler”, Ö41 “Spor yaparken diğerlerinin onu dışlayacağını düşünürler”, Ö53 “Spor yapmayı kabul etseler bile iletişim kurmaktan kaçarlar”, Ö79 “Fayda sağlamaz aksine herkesten farklı olduğunu düşündürüp kötü hissetmesine neden olur”, Ö96 “Kalabalık yerde spor yapmak istemezler, topluluktan kaçarlar”, Ö118 “Spor yaparken insanlarla iyi iletişim kuramadığını fark ederek spor yapmaktan da uzaklaşırlar”, Ö141 “Spor yaparken maruz kaldığı bakışlardan dışlandığını hissedebilir ve üzülür”, Ö168 “Spor yaptığı yere uyum sağlayamadığını fark eder ve insanlardan da spordan da uzaklaşır” şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 5.9. Zihinsel Engelli Bireylerin Spor Yapmaları Bu Bireylerin Kişilik Gelişimine Ne Gibi Faydalar Sağlar?

Tema	Alt Tema	Kod	Öğrenci
Kişilik Örüntüsü	Kişiliğimi Geliştiriyorum	Özgüven, merak, dışadönük, başarıma duygusu, bakış açısı, karar verme yeteneği, psikolojik hali, arkadaş canlısı, mutlu olma, düşünme gücü, katılımcı, atılgan, kendini iyi ifade etme, yeterlilik, farklı duygular hissetme, sorumluluk bilinci, iyi hissetme, dışlanmışlık hissinden kurtulma, rekabet duygusu, yalnızlıktan korkmama, kendi kararlarını kendi verme, bağımsızlık duygusu, yeteneklerini keşfetme, beden dili, özgür hissetme, zihinsel gelişim, içe kapanıklıktan kurtulma, yalnız hissetmeme	“Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29, Ö30, Ö31, Ö32, Ö33, Ö34, Ö37, Ö38, Ö40, Ö42, Ö43, Ö44, Ö45, Ö46, Ö47, Ö48, Ö50, Ö51, Ö52, Ö54, Ö55, Ö56, Ö57, Ö58, Ö59, Ö60, Ö61, Ö62, Ö63, Ö64, Ö65, Ö66, Ö67, Ö68, Ö69, Ö70, Ö71, Ö72, Ö73, Ö74, Ö75, Ö76, Ö77, Ö78, Ö80, Ö81, Ö82, Ö83, Ö84, Ö85, Ö86, Ö87, Ö88, Ö89, Ö90, Ö91, Ö92, Ö93, Ö94, Ö95, Ö97, Ö98, Ö99, Ö100, Ö101, Ö102, Ö103, Ö104, Ö105, Ö106, Ö108, Ö109, Ö110, Ö111, Ö112, Ö113, Ö114, Ö115, Ö116, Ö117, Ö119, Ö121, Ö122, Ö123, Ö124, Ö125, Ö127, Ö128, Ö129, Ö130, Ö131, Ö132, Ö133, Ö134, Ö135, Ö136, Ö137, Ö138, Ö139, Ö140, Ö142, Ö143, Ö144, Ö145, Ö146, Ö147, Ö148, Ö149, Ö150, Ö151, Ö152, Ö153, Ö154, Ö155, Ö156, Ö158, Ö159, Ö160, Ö162, Ö163, Ö164, Ö165, Ö166, Ö167, Ö169, Ö170, Ö171, Ö172”
	Kişiliğimi Geliştiremiyorum	Yetersizlik hissi, içe kapanıklık, önyargı	“Ö35, Ö39, Ö41, Ö49, Ö53, Ö79, Ö96, Ö107, Ö118, Ö120, Ö126, Ö141, Ö161, Ö168”

Tablo 5.9’da belirtildiği üzere görüşmelere ait bir ana tema ve bu ana temaya bağlı olarak toplam iki alt tema ortaya çıkmıştır. Alt temalara ait kodlar da tabloda yer almaktadır. Kişilik Örüntüsü ana temasının altında Kişiliğimi Geliştiriyorum ve Kişiliğimi Geliştiremiyorum alt temaları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların alt tema ve kodlara ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

Kişiliğimi Geliştiriyorum alt temasına ilişkin öğrenci görüşlerine bakıldığında;

Sporun ZY sahip bireylerde kişilik örüntüsü ile ilgili görüşlerini, Ö2 “*Spor yaparak kendine daha çok güvenir, özgüveni artar*”, Ö6 “*Spor yapmasıyla birlikte özgüveni artar ve ben bunu yaptıysam her şeyi başarabilirim der*”, Ö26 “*Zihinsel engelli bireyler spor yaparken arkadaşlıklar kurar, arkadaşlarını sever, arkadaş canlısı olur*”, Ö38 “*Başlarda sadece sağlığı için spor yaparken sonra rekabetçilik duygusu güçlenir, diğer engellilerle*

birlikte spor yapmak, mücadele etmek ister hatta paralimpik sporcu bile olabilir”, Ö45 “Sporla birlikte kendine özgüveni gelen engelli bireyler daha katılımcı ve atılgan olurlar, spordan önceki hayatlarındaki kadar çekingen olmazlar”, Ö59 “Spor yapınca kendilerine daha çok güvenirler ve kendileriyle alakalı kararları kendileri vermeye başlarlar”, Ö62 “Spor yaparken bir çevreleri olur, yeni insanlar tanır ve artık yalnız kalmaktan korkmazlar”, Ö87 “Sürekli evdeyken spor yapmak için dışarı çıktığında kendini özgür hisseder”, Ö108 “Yapabildiği sporlar olduğunda spor yapmayı daha çok sever ve ister, başka sporlar yaparken yeteneklerini keşfedebilir”, Ö129 “ Spor yaparken hem etraftaki kişileri hem de eşyaları merak eder. Çevresine ilgisi artar”, Ö163 “Engelli diye sürekli mutsuz ve karamsarken spor yaptıktan sonra psikolojik olarak kendini daha iyi hisseder” şeklinde ifade etmiştir.

Kişiliğimi Geliştiremiyorum alt temasına ilişkin öğrenci görüşlerine bakıldığında;

Sporun ZY sahip bireylerde kişilik örüntüsü ile ilgili görüşlerini, Ö35 “Diğerlerinden farklı olduğunu görünce ben yapamam der, kendini yetersiz ve farklı hisseder”, Ö41 “Evden çıkmak istemez. Spor yapmak için zorla evden çıkarıldığında da içe kapanıklığı artar”, Ö53 “Spor hareketlerini yapamayacağını düşündüğü için spor yapmak istemez”, Ö126 “Ben spor yapamam der, spora karşı ön yargılı davranır ve spor yapmaz”, Ö141 “Spor yaparken kalabalığa gireceği için kalabalığı sevmez, sessiz, mutsuz, içine kapalı olur”, Ö168 “Spor yaparken herkesin ona baktığını düşünür, diğer insanlara karşı önyargılı olur” şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 5.10. Zihinsel Engelli Bireylerin Spor Yapmaları Bu Bireylerin Sağlıkları Üzerine Ne Gibi Faydalar Sağlar?

Tema	Alt Tema	Kod	Öğrenci
Sağlık Durumu	Fiziksel Etki Durumu	Kas-Sinir sistemi, dirençli, sağlıklı, fizyolojik gelişim, metabolik gelişim, kaba ve ince motor hareketlerinde gelişmeler, daha güçlü, kas gücü, fiziksel gelişim, motor gelişim, sağlıklı beslenme, bedensel hareketlilik, mevcut sağlık durumlarında iyileşme, mevcut hareketlerinde gelişme, yaşamsal faaliyetler, bağışıklık, çevik, hareket kalitesi, kas gelişimi, fiziksel görüntüsünde iyileşme, daha rahat hareket edebilme, fazla kilolarını verme, kendini çevreye karşı fiziksel olarak koruyabilme ve savunma, denge, fiziksel olarak kendine yetebilme, kas ve kemik gelişimi, güçlenme, göz-el koordinasyonu, vücudunda yenilenme, nefes kontrolü, bedenen rahatlatma, hareketlilik	“Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29, Ö30, Ö31, Ö32, Ö33, Ö34, Ö35, Ö37, Ö38, Ö40, Ö41, Ö43, Ö44, Ö45, Ö46, Ö47, Ö48, Ö49, Ö50, Ö51, Ö53, Ö54, Ö56, Ö57, Ö58, Ö59, Ö60, Ö61, Ö62, Ö63, Ö64, Ö65, Ö66, Ö67, Ö68, Ö69, Ö70, Ö71, Ö72, Ö73, Ö74, Ö75, Ö76, Ö77, Ö78, Ö79, Ö80, Ö81, Ö83, Ö84, Ö85, Ö86, Ö87, Ö88, Ö89, Ö90, Ö91, Ö92, Ö93, Ö94, Ö95, Ö97, Ö98, Ö100, Ö101, Ö102, Ö103, Ö104, Ö105, Ö106, Ö107, Ö108, Ö109, Ö110, Ö111, Ö112, Ö113, Ö115, Ö116, Ö117, Ö118, Ö119, Ö120, Ö121, Ö122, Ö123, Ö124, Ö125, Ö126, Ö128, Ö129, Ö130, Ö131, Ö132, Ö133, Ö134, Ö135, Ö136, Ö137, Ö138, Ö139, Ö140, Ö141, Ö142, Ö143, Ö144, Ö145, Ö146, Ö147, Ö148, Ö149, Ö150, Ö151, Ö152, Ö153, Ö154, Ö155, Ö156, Ö158, Ö159, Ö160, Ö161, Ö162, Ö163, Ö166, Ö167, Ö168, Ö169, Ö170, Ö171, Ö172”
	Etkisizlik Durumu	Faydasını görememe, sağlık için yeterli düzeyde spor yapamama, sağlığını etkilememe	“Ö39, Ö42, Ö52, Ö96, Ö114, Ö165”
	İyi Oluş Hali	Psikolojik hali, mutlu, yaşam kalitesi, enerjik hissetme, kendini güçlü hissetme, daha zinde olma, rahat hissetme, ruhsal sağlık, dinç hissetme, atılgan, dışa dönük, pozitif düşünme, psikolojik sağlık, eğlenme, kendini daha iyi hissetme, duygu ve düşüncelerinde değişiklikler, iletişim, paralimpik sporcu olma ve olabilme hayali, duygusal gelişim, terapi gibi gelme, sosyal, kendi bedenine ve diğer insanlara karşı olumlu duygular, yeteneklerini keşfetme, hayatın her alanına uyum, yaşam motivasyonu, engelleriyle başa çıkma, huzurlu olma, keyifli olma, yetebilirlik hissi, motive olma, hedef belirleme, duygusal denge, düzenli sporun öneminin bilinci, ruhen rahatlatma, özgüven, yüksek moral	“Ö1, Ö3, Ö6, Ö9, Ö15, Ö16, Ö21, Ö22, Ö23, Ö29, Ö32, Ö34, Ö38, Ö41, Ö43, Ö46, Ö47, Ö51, Ö53, Ö54, Ö55, Ö56, Ö60, Ö61, Ö62, Ö65, Ö68, Ö70, Ö71, Ö72, Ö74, Ö75, Ö76, Ö77, Ö81, Ö82, Ö83, Ö86, Ö88, Ö92, Ö93, Ö99, Ö100, Ö101, Ö102, Ö103, Ö104, Ö105, Ö106, Ö108, Ö109, Ö110, Ö111, Ö112, Ö113, Ö115, Ö118, Ö121, Ö122, Ö123, Ö124, Ö125, Ö126, Ö127, Ö129, Ö130, Ö131, Ö133, Ö136, Ö139, Ö141, Ö142, Ö144, Ö146, Ö147, Ö148, Ö150, Ö151, Ö152, Ö153, Ö155, Ö159, Ö160, Ö162, Ö164, Ö169, Ö170, Ö172”

Tablo 5.10’da belirtildiği üzere görüşmelere ait bir ana tema ve bu ana temaya bağlı olarak toplam üç alt tema ortaya çıkmıştır. Alt temalara ait kodlar da tabloda yer almaktadır. Sağlık Durumu ana temasının altında Fiziksel Etki Durumu, Etkisizlik Durumu ve İyi Oluş Hali alt temaları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların alt tema ve kodlara ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

Fiziksel Etki Durumu alt temasına ilişkin öğrenci görüşlerine bakıldığında;

Sporun ZY sahip bireylerde sağlık durumu ile ilgili görüşlerini, Ö1 “*Spor, kas ve sinir sistemini, fizyolojik ve metabolik gelişimi destekliyor. Zihinsel engelli bireylerin hem fiziksel hem zihinsel hem de psikolojik açıdan spor yapmaları iyidir*”, Ö2 “*Vücutları daha dirençli daha sağlıklı olur*”, Ö8 “*Spor zihinsel ve fiziksel gelişim sağlar. Motor denge, el koordinasyonu sağlar*”, Ö20 “*Hem kasları güçlenir hem de özgüvenli olur çekinmezler. Kendini güçlü hisseder*”, Ö24 “*Fiziksel gelişimlerinde spor yaptıkları için boyları uzar, kilo verip kilo alabilirler, kasları gelişir*”, Ö37 “*Fiziksel açıdan hareket etmelerini engelleyecek herhangi bir durum yoksa kaba motor ve ince motor gelişimlerine oldukça katkıda bulunur*”, Ö44 “*Sporla birlikte yaptığı hareketler hızlanır*”, Ö53 “*Sağlığı gelişir, vücudu gelişir. Daha dirençli olur. Vücudunun fiziksel olarak görüntüsü daha iyi olur, daha güçlü olur*”, Ö66 “*Daha sağlıklı, daha hareketli olurlar bu da günlük hareketlerine fayda sağlar*”, Ö73 “*Hareketsiz kaldıklarında ciddi sağlık sorunları oluşabiliyor. Ama sürekli hareket yaparlarsa, düzenli spor yaparlarsa sağlık sorunları iyileşir*”, Ö85 “*Spor yaptığı için kendini daha iyi hisseder. Kendini daha iyi hissettiği için hareketleri daha iyi yapar. Yaptığı hareketlerde iyileşme ve gelişme olur*”, Ö91 “*Kilolu biriyse zayıflamasına yardımcı olur. Ya da güçsüz biriyse onun da gelişmesine yardımcı olur. Bağışıklığı artar*”, Ö105 “*Daha dirençli ve güçlü olurlar. Spor yaparken özgüveni de arttığı için hastalıklarını daha rahat yenebilir diye düşünüyorum*”, Ö122 “*Dengeleri, göz ve el koordinasyonları gelişir*”, Ö140 “*Mesela önceden yapamadıkları günlük hareketleri sporla birlikte yapmaya başlarlar. Kasları güçlenir, hastalıklara karşı daha dirençli olurlar ve var olan hastalıklarında iyileşmeler olur*” şeklinde ifade etmiştir.

Etkisizlik Durumu alt temasına ilişkin öğrenci görüşlerine bakıldığında;

Sporun ZY sahip bireylerde sağlık durumu ile ilgili görüşlerini, Ö39 “*Spor zihinsel engelli olanlara fayda sağlamaz, engeli olmayanlara sağlar. Çünkü engelli bireyler*

sporda ne yapacaklarını nasıl yapacaklarını anlamazlar. Yapacağı sporu tam olarak anlamayacağından yaptığı sporun çok da bir faydası olacağını düşünmüyorum”, Ö42 “Spor engellilerin sağlığını etkilemez, çünkü sağlığına etki edecek kadar çok spor yapamazlar”, Ö52 “Spora isteyerek gideceğini düşünmüyorum, Sporu istemeden yaptığında da faydası olacağını düşünmüyorum”, Ö96 “Spor yapmaktan kaçınacağı için sağlığına katkı sağlayacak düzeyde spor yapacağını sanmıyorum”, Ö114 “Spor yapmak için evden çıkmak istemezler, zorla spora götürüldüklerinde de spora uyum sağlayamazlar”, Ö165 “Zihinsel engelli birey sürekli ve devamlı şekilde spor yapmadığı için sağlığı açısından pek bir şeyin değişeceğini sanmıyorum” şeklinde ifade etmiştir.

İyi Oluş Hali alt temasına ilişkin öğrenci görüşlerine bakıldığında;

Sporun ZY sahip bireylerde sağlık durumu ile ilgili görüşlerini, Ö22 “Vücutta ve zihinsel gelişme olur. Mesela çevresindeki gördüğü şeyleri görerek birçok şey öğrenir. Duygusal açıdan mutlu hisseder kendini. Spor yaptığında kendinde bir gelişme olduğunu görünce daha da mutlu olur”, Ö26 “Eğer spor yaparsa fazla kilolarından kurtulur ve yanında birilerini gördüğünde yalnız olmadığını görüp mutlu olur”, Ö34 “Spor yapması onu mutlu eder. Psikolojik sağlığında iyileşmeler olur”, Ö46 “Sporla birlikte yeni kişiler tanıdıkça daha mutlu ve pozitif hisseder bu da sağlığını olumlu etkiler”, Ö48 “Engelli bireyler için düzenli fiziksel aktivite yaşamlarını sürdürebilmeleri için gereklidir ve spor yapmak onlara yaşam motivasyonu sağlar”, Ö54 “Spor yaptıkça duygusal anlamda daha iyi olur, daha pozitif düşünür”, Ö57 “Sporla birlikte daha sağlıklı olurlar ve kendilerine güvenleri artar”, Ö62 “Düzenli sporla birlikte hem fiziksel olarak hem de psikolojik olarak daha da güçlü olurlar”, Ö68 “Spor yaptıktan sonra ruhen kendilerini iyi hissederler. Zaten insan kendini ruhen iyi hissettiğinde fiziken de iyi hisseder”, Ö71 “Spor yaptıkça ileriki zamanlarda paralimpik sporcu olmak için hayal kurarlar ya da olurlar”, Ö75 “Spor yaparken hem tedirgin olurlar hem de heyecanlı bu da psikolojik sağlığı için iyidir”, Ö87 “Spor yaptıklarında zihinsel gelişim de görülür, algıları artar”, Ö99 “Sporla birlikte ruhsal sağlıkları daha iyi olacağı için hayatın birçok alanında daha uyumlu davranırlar”, Ö109 “Sporla birlikte kendini daha iyi hisseder ve kötü anlarını daha rahat atlatır, zihinsel olarak daha iyi hisseder” şeklinde ifade etmiştir.

5.2.3. Karma Yöntem Bulguları

Çalışmanın karma araştırma yöntemine ait alt problemlerden “Nitel ve nicel araştırma sonuçlarının arasında benzerlikler nelerdir?” ve “Nitel ve nicel araştırma sonuçlarının arasında farklılıklar nelerdir?” sorularına yanıt aranan karma yöntemde kullanılan, yakınsayan paralel desende bulgular birleştirilmiş ve veri analiz tekniği çerçevesinde hangi yollarla birleştiği birbirinden ayrıldığı ve ifade edilmeye çalışılmıştır. Tablo 5.11’de nicel ve nitel verilere ait birleştirilmiş sonuçların gösterimi ve yorumlanması verilmiştir.

Tablo 5.11. Nitel ve Nicel Araştırma Sonuçları Arasındaki Benzer ve Farklı Yönere Yönelik Ortak Birleştirilmiş Gösterim Tablosu

Nicel Bulgular	Nitel Bulgular	Nitel sonuçlar Nicel Sonuçların Birleştirilmesi	
		Birleşen yönler	Ayrılan yönler
Toplam Tutum -Katılımcıların toplam puanlarda yüksek tutuma sahip olduğu -Bölüm,Düzenli spor yapma ve ailede engelli birey olma durumları değişkenleri açısından tutumları üzerinde bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. -Sınıf ve ZY sahip bireyin spor eğitimine tanık olma durumunda olumlu tutum tespit edilmiştir.	Sosyalleşme Duvarları Yıkıyorum Alt Teması - Aile ortamında, arkadaş ortamında daha iyi sosyalleşmeyi sağlar, utangaç olmamasını, çekingen olmamasını, içe kapanmamasını sağlar. Dışa dönük olmasını sağlar”, -“Sporla birlikte yeni arkadaşlıklar edinir ve daha rahat iletişim kurar”. Duvar Örüyorum Alt Teması “Spor yaparken diğerlerinin onu dışlayacağını düşünürler”. -“Spor yapmayı kabul etseler bile iletişim kurmaktan kaçarlar”. -“Fayda sağlamaz aksine herkesten farklı olduğunu düşündürüp kötü hissetmesine neden olur”.	-Katılımcıların olumlu ve yüksek tutuma sahip oldukları ve duvarları yıkıyorum alt temasında kullandıkları ifadelerin olumlu olması birleşen yönler arasında söylenebilir. Ölçek sorularında sosyalleşme ile ilgili sorular dâhilinde hazırlanan nitel görüşme sorusuna verilen olumlu cevaplar ön plana çıkıyor.	-Duvar örüyorum alt temasında katılımcıların olumsuz ifadeler kullandıkları, nicel bulgularda olumsuz tutuma rastlanmadığı ancak görüşme sorularında olumsuz ifadeler kullandıkları görülmektedir.

Tablo 5.11. Nitel ve Nicel Araştırma Sonuçları Arasındaki Benzer ve Farklı Yönere Yönelik Ortak Birleştirilmiş Gösterim Tablosu (Devamı)

		<p>Kişilik Örüntüsü</p> <p>Kişiliğimi Geliştiriyorum Alt Teması</p> <p>-“Spor yaparak kendine daha çok güvenir, özgüveni artar”.</p> <p>-“Sporla birlikte kendine özgüveni gelen engelli bireyler daha katılımcı ve atılgan olurlar, spordan önceki hayatlarındaki kadar çekingen olmazlar”.</p> <p>Kişiliğimi Geliştiremiyorum Alt Teması</p> <p>-“Diğerlerinden farklı olduğunu görünce ben yapamam der, kendini yetersiz ve farklı hisseder”, Ö41 “Evden çıkmak istemez. Spor yapmak için zorla evden çıkarıldığında da içe kapanıklığı artar”.</p>	<p>-Katılımcıların olumlu ve yüksek tutuma sahip oldukları ve kişiliğimi geliştiriyorum alt temasında kullandıkları ifadelerin olumlu olması birleşen yönler arasında söylenebilir. Ölçek sorularında kişilik gelişimi ile ilgili sorular dâhilinde hazırlanan nitel görüşme sorusuna verilen olumlu cevaplar ön plana çıkıyor.</p>	<p>-Kişiliğimi geliştiremiyorum alt temasında katılımcıların olumsuz ifadeler kullandıkları, nicel bulgularda olumsuz tutuma rastlanmadığı ancak görüşme sorularında olumsuz ifadeler kullandıkları görülmektedir.</p>
		<p>Sağlık Durumu</p> <p>Fiziksel Etki Durumu Alt Teması</p> <p>“Spor, kas ve sinir sistemini, fizyolojik ve metabolik gelişimi destekliyor. Zihinsel engelli bireylerin hem fiziksel hem zihinsel hem de psikolojik açıdan spor yapmaları iyidir”</p> <p>“Vücutları daha dirençli daha sağlıklı olur”</p> <p>Etkisizlik Durumu Alt Teması</p> <p>“Spor zihinsel engelli olanlara fayda sağlamaz, engeli olmayanlara sağlar. Çünkü engelli bireyler sporda ne yapacaklarını nasıl yapacaklarını anlamazlar. Yapacağı sporu tam olarak anlamayacağından yaptığı sporun çok da bir faydası olacağını düşünmüyorum.”</p> <p>“Spor engellilerin sağlığını etkilemez, çünkü sağlığına etki edecek kadar çok spor yapamazlar.”</p> <p>İyi Oluş Hali Alt Teması</p> <p>Vücutta ve zihinsel gelişme olur. Mesela çevresindeki gördüğü şeyleri görerek birçok şey öğrenir. Duygusal açıdan mutlu hisseder kendini. Spor yaptığında kendinde bir gelişme olduğunu görünce daha da mutlu olur”</p> <p>“Eğer spor yaparsa fazla kilolarından kurtulur ve yanında birilerini gördüğünde yalnız olmadığını görüp mutlu olur”</p>	<p>-Katılımcıların olumlu ve yüksek tutuma sahip oldukları ve Fiziksel Etki ve İyi Oluş Hali alt temasında kullandıkları ifadelerin olumlu olması birleşen yönler arasında söylenebilir. Ölçek sorularında zihinsel engelli bireylerin sağlıkları etkisi ile ilgili sorular dâhilinde hazırlanan nitel görüşme sorusuna verilen olumlu cevaplar birleşen yönlerde ön plana çıkıyor.</p>	<p>-Sağlık Duru Ana Temasında çıkan, Etkisizlik Durumu alt temasında katılımcıların olumsuz ifadeler kullandıkları, nicel bulgularda olumsuz tutuma rastlanmadığı ancak görüşme sorularında olumsuz ifadeler kullandıkları görülmektedir.</p>

Tablo 5.11’de verilen birleşen ve ayrılan yönler için öğrencilerin ifadelerinden alıntılar yapılmıştır. Yapılan alıntılar hangi tema ve alt temalara ait olduğu belirtilmiştir. Tabloda, öğrencilerin nicel araştırmadan çıkan sonuçların, nitel çalışmanın karşılığı olarak gelen birleşen ve ayrılan yönler yer almaktadır. Öğrencilerin olumlu ifadeleri, toplam tutum düzeylerinin olumlu çıkması sebebiyle benzer özellik taşımakta ve birleşen yönler sütununda yer verilmiştir. Öğrencilerin olumsuz ifadeleri ise ayrılan yönler sütununda yer verilmiştir. Nitel verilerden elde edilen çıktılar ile nicel test sonuçlarına bakıldığında her iki araştırma bulgusunun da örtüşen ve ayrılan yönler görülmektedir.

Öğrencilerin yüksek tutum gösterdiği nicel bulgular ile yarı yapılandırılmış görüşmelerde çıkan olumsuz alt temalar doğrultusundaki olumsuz tutumlar aslında öğrencilerin ölçeği doldururken olması gereken ifadeleri işaretledikleri ancak görüşmelerde kendi düşüncelerini aktarırken ne düşündükleri ile ilgili daha samimi cevaplar verdikleri düşünülmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA

6.1. TARTIŞMA

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmaya ait sonuçlar nicel, nitel ve karma yöntem çerçevesinde değerlendirilmiş ve literatürle desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

6.1.1. Nicel Araştırma Bulgularının Tartışılması

Araştırmanın sonucunda katılımcıların zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediği ile ilgili bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeğinden alınan puanlar sınıf, bölüm, düzenli spor yapma, ailesinde engelli birey olma, zihinsel yetersizliğe sahip bireyin spor eğitimine tanık olma değişkenlerine göre karşılaştırılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda her değişken için ayrı bir paragrafta açıklanmıştır.

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelendiği bu çalışmada, katılımcıların sınıf değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri arasında sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Anlamlılığın 11. sınıf ile 9. sınıf arasında ve 12. sınıf ile 9. sınıf arasında olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyi yükseldikçe tutumlarının da arttığını söyleyebiliriz. Sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Alan yazın incelendiğinde araştırma sonucuyla benzerlik gösteren çalışmalar da mevcuttur. Araştırma sonucuyla benzerlik gösteren Ergül vd. (2016), Eski (2010), Taşkın vd. (2009) çalışmalarında sınıf kademesi yükseldikçe bireylerin spora yönelik tutum ve farkındalık düzeylerinin arttığını belirtmektedirler. Aksine Şam vd. (2021), Yıldırım vd. (2018) ise çalışmalarında sınıf düzeyi yükseldikçe bireylerin spora yönelik tutumlarının düştüğü sonucuna ulaşmışlardır. Akdal ve ark. (2021) ise çalışmalarında zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine

yönelik tutumların sınıf düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda çalışmamızdan çıkan sonucun, araştırmamıza katılan öğrencilerin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü ve Hasta ve Yaşlı Hizmetleri Bölümü öğrencileri olmasından yola çıkarak Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü'nde 11 ve 12. sınıf müfredatında yer alan “Özel Eğitimde Program, Yetersizlik Türleri ve Eğitimi, Özel Eğitimde Öz Bakım Dersleri” nin; Hasta ve Yaşlı Hizmetleri Bölümü'nde ise, 11 ve 12. sınıf müfredatında yer alan “Engelli Hizmetleri, Engelli Bakımı Dersleri” nin öğrencilerde farkındalık oluşturduğunu ve öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz.

Katılımcıların bölüm değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri arasında sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum ve sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum alt boyutlarında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Alan yazın incelendiğinde araştırma sonucuyla benzerlik gösteren çalışmalar da mevcuttur. A, Yılmaz vd. (2019), Yaralı (2015), Kabak (2019) yaptıkları çalışmalarda farklı branş ya da bölümlerdeki kişilerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve herhangi bir farklılık tespit etmemişlerdir. Bununla birlikte engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları incelendiğinde bölüm değişkenine göre anlamlı farklılığa ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Kırımoğlu ve ark. (2017), Şahin ve Bekir (2016) bölüm değişkeninin tutum düzeylerini etkilediğini belirtmişlerdir. Daşbaş ve ark. (2013) ilköğretimde çalışan öğretmenler ile özel eğitimde çalışan öğretmenlerin engellilere yönelik tutumlarını karşılaştırmış ve ilköğretimde çalışan öğretmenlerin engellilere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgu ile ve bizim bulgumuz zıtlık gösterdiğinden genelleme yapılamamaktadır. Bizim araştırmamızdan elde ettiğimiz bulgularla bölüm değişkeninin öğrencilerin tutumlarını etkilemediğini söyleyebiliriz. Bunun sebebinin de her iki bölüme ait engellilere yönelik derslerin müfredatta olması gösterilebilir.

Katılımcıların düzenli spor yapma durumu değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri arasında sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum ve sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum alt boyutlarında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Alan yazın incelendiğinde araştırma sonucuyla benzer sonuçlar gösteren çalışmalarda mevcuttur. Kabak (2019), Akdal ve ark. (2021) çalışmalarında zihinsel yetersizliği olan bireylerin sportif

etkinliklerine yönelik tutumlarının spor etkinliklerine katılma, spor yapma değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde araştırma sonucuyla farklı sonuçlar gösteren çalışmalarda mevcuttur. Keskin (2016), Zengin (2013), Çelik ve Pulur (2011), Dursun vd. (2019), A.Yılmaz vd. (2019) çalışmalarında düzenli spor yapan bireylerin, düzenli spor yapmayan bireylere göre spora yönelik tutumlarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda çalışmamızdan çıkan sonuçla düzenli spor yapmanın öğrencilerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeyini etkilemediğini söyleyebiliriz. Bunun sebebi olarak sporun bireylerin sosyal, kişilik, fiziksel vb gelişimsel alanları üzerine olumlu etkilerinin basın, sosyal medya, farkındalık etkinlikleri vb. etkili olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Katılımcıların ailesinde engelli birey olma durumu değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri arasında sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum ve sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum alt boyutlarında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Araştırma sonucu ile benzerlik gösteren Öztürk ve Abakay (2014), Kırımoğlu ve ark. (2017), Kabak (2019), Dursun vd. (2019), Yaşın ve ark. (2021), Akdal ve ark. (2021) yaptıkları çalışmalar çalışmamızı destekler niteliktedir. Dursun vd. (2019) yaptıkları çalışmada anlamlı farklılık çıkmamasına rağmen ailesinde engelli birey bulunan öğretmen adaylarının tutum puanlarının, ailesinde engelli birey bulunmayan öğretmen adaylarına oranla daha yüksek olduğu saptamışlardır. Bu sonuç alan yazındaki bazı çalışma sonuçları ile Kırımoğlu vd. (2016), Sarı vd. (2010), Homer-Johnson W. Vd. (2002), Şenel (1995) örtüşmektedir. Atasoy (2021) çalışmasında araştırmamız sonucundan farklı bir sonuca ulaşmıştır, ailenizde veya akrabalarınız aranızda engelli bireyler olup olmama değişkeninin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinde anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir. Bu doğrultuda çalışmamızdan çıkan sonuç ile son yıllarda ülkemizde eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü ortamlarda, sosyal medyada, günlük hayatta çeşitli kuruluşlar tarafından engellilere yönelik yapılan farkındalık çalışmalarının olumlu bir katkısının olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların zihinsel yetersizliğe sahip bireyin spor eğitimine tanık olma durumu değişkenine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ancak, sportif etkinliklere

ilişkin olumsuz tutum alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Araştırma sonucu ile benzerlik gösteren, sonucumuzu destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır; Atasoy (2021), Yılmaz ve ark. (2015). Yılmaz ve ark. (2015) çalışmalarında engelli bireylerin spor faaliyetlerine tanık olma durumunun engellilere karşı farkındalığı arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Bunun yanında Hwang ve Evans (2011), Şahin ve Güldenoğlu (2013), Melekoğlu (2013) yaptıkları çalışmalarda engellilerle ilgili verilen eğitimlerin tutumu olumlu yönde etkilediğini belirtilmiştir. Bu doğrultuda çalışmamızdan çıkan sonucun engelli bir bireyin katıldığı sportif faaliyetler sonucunda engelli bireydeki değişimlere tanık olan kişilerin, sporun engelli bireylere olan faydalarının farkındalığına vardıkları ve engelli bireylerin spor yapmasına yönelik olumlu tutuma sahip olduklarını söyleyebilir.

Katılımcıların zihinsel yetersizliğe sahip bireyin sportif etkinliklere yönelik toplam tutum puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

6.1.2. Nitel Araştırma Bulgularının Tartışılması

Nitel görüşmeler sonucunda Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik görüşleri doğrultusunda üç ana tema yedi alt tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar sosyalleşme ana teması altında duvar örmek ve duvarları yıkmak alt temaları. Kişilik örüntüsü ana teması altında, kişiliğimi geliştiriyorum ve kişiliğimi geliştiremiyorum alt temaları ve Sağlık durumu ana teması altında fiziksel etki durumu, etkisizlik durumu ve iyi oluş hali alt temaları oluşmuştur.

Nitel araştırma bulguları bu ana tema ve alt temalar doğrultusunda tartışılmıştır. Zihinsel engelli bireylerin spor yapmalarının çoğunluk cevaplara göre sosyalleşmeleri, kişilikleri ve sağlıkları açısından olumlu etkilerinin olduğunun düşünüldüğü anlaşılmıştır.

Katılımcıların zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik görüşlerinin incelendiği bu çalışmada nitel görüşmeler kapsamında katılımcılara ilk olarak şu soru yöneltilmiş; “Zihinsel engelli bireylerin spor yapmaları bu bireylerin sosyal gelişimlerine ne gibi faydalar sağlar?” ve katılımcılardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda sosyalleşme ana teması oluşmuştur. Bu tema çerçevesinde katılımcıların genel anlamda zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının sosyalleşmelerine katkı sağladığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu olumlu ifadeler “Duvarları yıkmak” alt temasında toplanmıştır. Bu alt temada yer alan görüşler değerlendirildiğinde ise

katılımcıların genel anlamda sportif etkinliklere katılan zihinsel yetersizliği olan bireylerin *“yeni arkadaşlıklar edinme, daha rahat iletişim kurma, insanlara güven duyma, hayata bağlanma, çevresini keşfetme, çevreye uyum, sosyal gelişim, davranışlarında iyileşme ve gelişme, toplumda var olma, toplumsal farkındalık, topluma ait olduğunu hissetme, eşit olduğunu hissetme, farklı olmadığını hissetme, çevre ile etkileşim, gruplara dahil olma, diğer engellilere örnek olma, işbirliği, empati, aile ile iletişimin önemi vb.”* özelliklerde gelişmelerinin olacağı yönünde ifadeler kullanmışlardır. Sportif aktivitelere katılımın, zihinsel engelli bireyler üzerindeki olumlu etkilerin katılımcıların çoğu tarafından göz ardı edilmediği görülmektedir. Babkes (1999) çalışmasında düzenli olarak spor yapan zihinsel engelli çocuklar ile spor yapmayan yaş grubundaki çocukları sosyalleşme ve aile içi davranış özellikleri bakımından değerlendirmiş ve çalışmasının sonunda spor yapan zihinsel engelli çocukların lehine oldukça büyük bir fark olduğunu ifade etmiştir. Söğüt (2006) çalışmasında düzenli spor yapan bedensel engelli bireyler ile spor yapmayan bedensel engelli bireyleri sosyalleşmeleri açısından değerlendirmiş ve çalışmasının sonunda spor yapmanın engellilerin sosyalleşmeleri üzerinde etkili bir faktör olduğu sonucuna varmıştır. Çevik ve Kabasakal (2013) çalışmalarında zihinsel engelli bireylerin spor yapmalarının sosyalleşmelerine olumlu katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Demirdağ (2010) öğretilebilir zihinsel engelli çocukların velileri ile yaptığı çalışmada, öğretilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmelerinde sporun önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalar bizim çalışmamızı destekler niteliktedir. Ancak, on dört katılımcının görüşme sonuçlarına bakıldığında; *“diğerlerini görüp farklı olduğunu hissetme (dışlanma), topluma uyumda zorluk, sosyalleşmekten kaçma, dışlanma hissi ve korkusu vb.”* cevaplar vererek zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının sosyalleşmelerine katkı sağlamadığını düşündüklerine yönelik olumsuz tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu olumsuz ifadeler ise “Duvar örmek” alt temasında toplanmıştır. Bunun nedeni olarak bu öğrencilerin geçmiş tecrübelerinin etkisinde kalmaları, bilinçli farkındalıklarının düşük olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

Katılımcıların zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik görüşlerinin incelendiği bu çalışmada nitel görüşmeler kapsamında katılımcılara ikinci olarak şu soru yöneltilmiş; “Zihinsel engelli bireylerin spor yapmaları bu bireylerin kişilik gelişimine ne gibi faydalar sağlar?” ve katılımcılardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda kişilik

örüntüsü ana teması oluşmuştur. Bu tema çerçevesinde katılımcıların genel anlamda zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının kişiliklerine katkı sağladığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu olumlu ifadeler “Kişiliğimi geliştiriyorum” temasında toplanmıştır. Bu alt temada yer alan görüşler değerlendirildiğinde ise katılımcıların genel anlamla “*sporitif etkinliklere katılan zihinsel yetersizliği olan bireylerin dışadönük oldukları, başarıma duygularının arttığı, psikolojik hallerinin daha da iyiye gittiği, daha mutlu, katılımcı, atılgan oldukları, kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve içe kapanıklıktan kurtulup daha özgür hissettikleri vb.*” özelliklerde gelişmelerin olacağı ifade edilmiştir. Katılımcıların, sporun engelli bireyler için tüm gelişim yönlerini destekleyici özelliğini göz önünde bulundurdıkları ve kişiliğine olan etkilerini de göz ardı etmedikleri görülmüştür. Spor alanında yapılmış olan Akandere vd. (2010), Büyükyazı ve ark. (2003) yaptıkları çalışmada sportif etkinliklerin bireylerin kişiliklerini, karakterlerini, beden ve ruh sağlıklarını, bireysel ve toplumsal davranışlarını olumlu yönde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Duman ve ark. (2011) bedensel engelli bireylerle ilgili yaptıkları çalışmada engelli bireylerin spor yeteneğinin artmasıyla yaşam doyumlarının da arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Zihinsel engelli bireylerin spor yapmalarının kişilikleri üzerine etkilerine yönelik çalışmaların sınırlı olduğu da görülmüştür. Ancak, on dört katılımcının görüşme sonuçlarına bakıldığında; “*Yetersizlik hissi, içe kapanıklık, önyargı*” cevaplar vererek zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının kişiliklerine katkı sağlamadığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu olumsuz ifadeler ise “Kişiliğimi geliştiremiyorum” alt temasında toplanmıştır.

Katılımcıların zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik görüşlerinin incelendiği bu çalışmada nitel görüşmeler kapsamında katılımcılara son olarak şu soru yöneltilmiş; “Zihinsel engelli bireylerin spor yapmaları bu bireylerin sağlıkları üzerine ne gibi faydalar sağlar?” ve katılımcılardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda sağlık durumu ana teması oluşmuştur. Bu tema çerçevesinde katılımcıların genel anlamda zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının sağlıklarına katkı sağladığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu olumlu ifadeler iki alt temada toplanmıştır; “Fiziksel etki durumu” ve “İyi oluş hali”. “Fiziksel etki durumu” temasında yer alan görüşler değerlendirildiğinde katılımcıların genel anlamla “*sporitif etkinliklere katılan zihinsel yetersizliği olan bireylerin kas-sinir sistemi, dirençli, daha sağlıklı, fizyolojik*

gelişim, metabolik gelişim, kaba ve ince motor hareketlerinde gelişmeler, daha güçlü, kas gücü, fiziksel gelişim, motor gelişim, bedensel hareketlilik, mevcut sağlık durumlarında iyileşme, bağışıklık, çevik, hareket kalitesi, kas gelişimi, fiziksel görüntüsünde iyileşme, daha rahat hareket edebilme, fazla kilolarını verme, kas ve kemik gelişimi, güçlenme, göz-el koordinasyonu, vücudunda yenilenme, nefes kontrolü vb.” özelliklerde gelişmelerin olacağı ifade edilmiştir. “İyi oluş hali” temasında yer alan görüşler değerlendirildiğinde ise katılımcıların genel anlamda sportif etkinliklere katılan zihinsel yetersizliği olan bireylerin “*psikolojik hali, yaşam kalitesi, enerjik hissetme, daha zinde olma, rahat hissetme, ruhsal sağlık, dinç hissetme, psikolojik sağlık, kendini daha iyi hissetme, duygusal gelişim, yaşam motivasyonu, huzurlu olma, keyifli olma, duygusal denge, ruhen rahatlama, yüksek moral vb.”* özelliklerde gelişmelerin olacağı ifade edilmiştir. Katılımcıların, sporun engelli bireyler için tüm gelişim yönlerini destekleyici özelliğini göz önünde bulundurdıkları ve sağlığa olan etkilerini de göz ardı etmedikleri görülmüştür. Gültekin (2012) 9-15 yaş grubunda bulunan işitme engellilerle yaptığı çalışmasında engelli çocukların spora katılımlarıyla kuvvetlerinde, güçlerinde, dengelerinde ve reaksiyon zamanlarında gelişmelerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çevik ve Kabasakal (2013) yaptıkları çalışmalarında engelli bireylerin sportif faaliyetlere katılımlarıyla birlikte bazı becerilerini geliştirebilecekleri sonucuna ulaşmıştır. İlhan (2008) yaptığı çalışma sonucunda sportif etkinliklerin tüm bireyleri farklı şekillerde etkilediğini bununla birlikte tüm gelişim boyutlarını desteklediğini ifade etmiştir. Kielhofner ve Miyake (1981) zihinsel engelli bireylerle ilgili yaptıkları araştırmada, bu bireylere birbirinden farklı oyunlar oynatarak sergiledikleri davranışları gözlemlemiş, oyunlar yoluyla motor davranışlarında, bilinçsel yeteneklerinde, dikkat, kendine güven ve sosyal ilişkiler gibi bazı alanlarda artışların olduğu sonucuna varmıştır. Golubović ve arkadaşları (2012) yaptıkları bir çalışmada, dikkatli dizayn edilmiş ve hedeflenen fiziksel aktivite programının zihinsel engelli çocuklarda fiziksel yeteneğin gelişmesine önemli derecede katkı sağlayacağını ortaya koymuştur. Ancak, altı katılımcının görüşme sonuçlarına bakıldığında; “*sporun faydasını görememe, sağlık için yeterli düzeyde spor yapamama, sağlığını etkilememe vb.”* cevaplar vererek zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının sağlıklarına katkı sağlamadığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu olumsuz ifadeler ise “Etkisizlik durumu” alt temasında toplanmıştır. Genel olarak ortaya çıkan olumsuz tutum sergileyen alt temalarda öğrencilerin geçmiş

deneyimlerinin etkisinde kalmaları ve bilinçli farkındalık düzeylerinin düşük olmasından kaynaklı olumsuz ifadeler kullandıkları düşünülmektedir.

6.1.3. Karma Araştırma Bulgularının Tartışılması

Çalışmada nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgular benzer ve farklı yönleriyle yorumlanarak çıkarımlar yapılmıştır.

Öğrencilerin nicel araştırmadan çıkan sonuçların, nitel çalışmanın karşılığı olarak gelen birleşen ve ayrılan yönleri belirlenmiştir. Öğrencilerin olumlu ifadeleri, toplam tutum düzeylerinin olumlu çıkması sebebiyle benzer özellik taşımakta ve birleşen özellikler sütununda gösterilmiştir. Öğrencilerin olumsuz ifadeleri ise ayrılan yönler sütununda gösterilmiştir. Nitel verilerden elde edilen sonuçlar ile nicel verilerin test sonuçlarına bakıldığında her iki bulgudan elde edilen verilerde örtüşen ve ayrılan yönler görülmektedir. Öğrencilerin yüksek tutum gösterdiği nicel bulgular ile yarı yapılandırılmış görüşmelerde çıkan olumsuz alt temalar doğrultusundaki olumsuz tutumlar aslında öğrencilerin ölçeği doldururken olması gereken ifadeleri işaretledikleri ancak görüşmelerde kendi düşüncelerini aktarırken ne düşündükleri ile ilgili daha samimi cevaplar verdikleri düşünülmektedir. Sonuç olarak, katılımcıların nicel süreçtense nitel süreçte daha samimi cevaplar verdikleri göz önüne alınarak nicel verilerin nitel verilerle desteklenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Nicel ve nitel verilerin birbirleriyle benzer sonuçlar doğurabileceği gibi farklı sonuçlar da doğurabileceği gözler önüne serilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu araştırmada, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ve görüşleri incelenmiştir. Bunun için gönüllülerden oluşan bir öğrenci grubu belirlenmiş, bu grup ile anket uygulanmış ve görüşmeler yapılmıştır. Anket ve görüşme sonuçları değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

Araştırmanın sonucunda katılımcıların zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediği ile ilgili nicel bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır. Sonuç olarak; katılımcıların tutumlarının 108.05 ortalama puan ile yüksek tutuma sahip oldukları görülmüştür (Tablo 7).

Katılımcıların nicel bulgu sonuçlarına göre sınıf, bölüm, düzenli spor yapma durumu, ailede engelli birey olma durumu, zihinsel yetersizliğe sahip bireyin spor eğitimine tanık olma durumu değişkenlerine göre tutumlarına bakıldığında ise; sınıf değişkenine göre sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Anlamlılığın 11. sınıf ile 9. sınıf arasında ve 12. sınıf ile 9. sınıf arasında olduğu görülmüştür. Sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum alt boyutunda ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir ($p>0,05$) (Tablo 2). Zihinsel yetersizliğe sahip bireyin spor eğitimine tanık olma durumu değişkenine göre de sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$), ancak sportif etkinliklere ilişkin olumsuz tutum alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir ($p>0,05$) (Tablo 6). Bu manada, sınıf düzeyinde engellilerle ilgili ders almanın ve engellilerin spor yapmalarıyla birlikte getirdiği faydalara tanık olmanın tutum düzeyi üzerinde olumlu etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bölüm, düzenli spor yapma durumu, ailede engelli birey olma durumu değişkenlerine göre ise katılımcıların, zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik genel görüşlerinin benzer düzeyde ve olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarından da açıkça görüleceği gibi zihinsel engelli bireylerin spor yapmalarının diğer bireyler tarafından olumlu karşılanıp, engelli bireylere faydasının olacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların nitel bulgu sonuçlarına göre ise, sosyalleşme, kişilik gelişimi ve sağlık durumu ana temalarında belirlenen yedi alt tema doğrultusunda dört alt temada katılımcılar tarafından olumlu tutum ifadeleri kullanılırken üç alt temada olumsuz tutum ifadeleri kullanılmıştır. Sonuç olarak katılımcılar açısından verilen cevap doğrultusunda çoğunlukla olumlu tutum sergiledikleri ancak olumsuz tutuma sahip olan katılımcılarında olduğu söylenebilir.

Son olarak karma verilerden elde edilen bulgular birleştirilerek benzer ve farklı yönleriyle yorumlanarak çıkarımlar yapılmıştır. Birleşen ve ayrılan yönler bakıldığında; katılımcıların olumlu ve yüksek tutuma sahip oldukları ve alt temalarda yer alan ifadelerinin olumlu olması birleşen yönler arasında iken alt temalarda olumsuz ifadeler yer alırken nicel bulgularda olumsuz tutuma rastlanmaması da ayrılan yönler kısmındadır. Bu durum öğrencilerin ölçeği doldururken olması gereken ifadeleri işaretledikleri ancak görüşmelerde kendi düşüncelerini aktarırken ne düşündükleri ile ilgili daha samimi cevaplar verdikleri düşünülmektedir. Sonuç olarak, araştırmanın katılımcılar açısından tamamının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının olumlu olmadığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre çalışmamızdan yola çıkarak verebileceğimiz öneriler şunlardır;

*Engellilerle ilgili ders almanın engellilerle ilgili tutum düzeyleri üzerinde olumlu etkisinin olmasından dolayı tüm liselerde, tüm kademelerde engellilerle ilgili zorunlu ders müfredata eklenebilir,

*Alan yazında, zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sportif etkinliklere yönelik tutumlarının karma yöntemde daha farklı belirlenecek örneklem ve değişkenlerle incelenebilir,

*Literatürde, zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının sosyalleşmelerine katkıları ile ilgili birçok çalışma var iken kişiliklerine katkıları ile ilgili sınırlı çalışmalar bulunmaktadır. Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının bireylere olan katkıları ile ilgili daha geniş çerçeveli çalışmalar yapılabilir,

*Engelli bireylerin sportif etkinliklere katılmaları yönünde farkındalık çalışmaları yapılabilir. Örneğin; spor kulüplerinde, spor salonlarında, spor yapılabilecek açık alanlarda bazı gün ve saatler belirlenerek engelli bireyler için ayrılabilir,

*Zihinsel engellilerin sportif etkinliklere katılmalarının sağlanması için aileler, okullar, yerel yönetimler ve kulüpler ortak bir çaba içinde olmalıdır,

*Okullarda özellikle tutumların oluştuğu küçük yaş gruplarında engellilere yönelik, sosyal farkındalık ve sorumluluk bilincinin artırmasına yönelik eğitimler, seminerler verebilir, etkinlikler yapılabilir,

*Zihinsel engellilerin rehabilitasyonunda ve günlük hayatlarında sportif etkinliklerine daha çok yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- 5878 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat-Metin/1.5.5378.pdf> (Erişim Tarihi: 05.03.2022).
- AAIDD (2010). FAQ on the AAIDD definition on intellectual disability. <https://aidd.Org> (Erişim Tarihi: 15.03.2022).
- AAIDD (2010). Resmi Web Sitesi. <https://www.aidd.org/about-aaidd> (Erişim Tarihi:15.03.2022).
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021-Temmuz). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. <https://www.ailevecalisma.gov.tr> (Erişim Tarihi: 29.03.2022).
- Akandere, M., N. Özyalvaç ve S. Duman (2010). “Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumları ile Akademik Başarı Motivasyonlarının İncelenmesi (Konya Anadolu Lisesi Örneği)”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 24,1-10.
- Akdal, D. ve T. Başkanuş (2021). “Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Sportif Etkinliklerine ve Spora Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 11(1). 1-20.
- Akdemir, Ö. (2006). “İlköğretim Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Tutumları ve Başarı Güdüsü”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi EBA.
- Akdenk, M., S.A. Ağaoğlu, O. İmamoğlu (1997). “Türkiye’de Engelliler İçin Uygulamalı Spor Eğitimi Modeli”. Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Eğitim Sempozyumu. Antalya.
- Atasoy, T. (2021). “Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygı Düzeylerine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İstanbul Örneği)”. Rol Spor Bilimleri Dergisi, 2(2,) 40-51.
- Aytekin, M. (2018). Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Depresyon ve Umutsuzluk Düzeyleri ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi SBE.

- Babkes, M.L. (1999). "Sport And Physical Activity Socialization Of Youth With Moderate Cognitive Needs: An Expectancy-Value Perspective On Parental Influence" University Of Northern Colorado.
- Bahar, M., Z. Nartgün, vd. (2015). Geleneksel-Tamamlayıcı Ölçme Ve Değerlendirme Teknikleri Öğretmen El Kitabı. Ankara: Pegem.
- Bayazıt, B. (2006). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Eğlenceli Atletizm Antrenman Programının Psikomotor Özelliklere Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kocaeli Üniversitesi SBE.
- Beşiri, A. (2009). "Yoksulluk Ekseninde Engellilerin Eğitimi". TBB Dergisi. No.83, 353-374.
- Bindesen, Z.V., M. A. Bindesen, (2020). "İnsan, Spor ve Felsefe (Spor Felsefesine Bir Giriş)", Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 22, Sayı 4.
- Bruininks, R.H. (1978). Manual: Bruininks-Oseretsky Test of Motor Proficiency, American Guidance Service, Minnesota, USA, pp.153.
- Büyüköztürk, Ş., E. Kılıç-Çakmak, vd. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükyazı G., S. A. Saraçoğlu, vd. (2003). "Sedanterler ile Veteran Atletlerin Çeşitli Değişkenlere Göre Atılganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması". Gazi BESBD, Sayı 8(4), 13-24.
- Canarşlan, H. (2014). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi SBE.
- Cavkaytar, A. ve H. İ. Diken (2005). Özel Eğitime Giriş. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2001). Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çağlar, S. (2009). Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuk Sisteminde Engellilerin Eğitim Hakkı ve Devlet Yükümlülükleri. Ankara: Beta Yayınları.
- Çağlar, S. (2011). Engelli Hakları Sözleşmesi'nde Ayrımcılık Yasağı ve Türkiye'nin Uyum Sorunu. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 96,149-178.

- Çelik, Z. ve A. Pulur (2011). “Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve Spora İlişkin Tutumları”. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(Özel).
- Çevik O. ve K. Kabasakal (2013). “Spor Etkinliklerinin, Engelli Bireylerin Toplumsal Uyumuna ve Sporla Sosyalleşmelerine Etkisinin İncelenmesi”. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, Sayı 3(2), 74-83.
- Çevrim, H. (2009). Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Programındaki İşlenişinin Yeri ve Önemi. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Çimen, M. (1988). Cinsiyet ve Bazı Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin, Lise Öğrencilerinin Mesleki İlgilerine Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Demirdağ, M. (2010). Sporun Öğretilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisinin Araştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Dıken, I. H. ve M. Açar (ed.) (2021). Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler Aileler İçin Rehber Kitapçık. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Dönmez, B. (1999). Çağdaş Toplum, Yaşam ve Özürlüler. 1. Özürlüler Şurası. Ankara: Takav Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
- Duman, S., G. Baştuğ, vd. (2011). “Bedensel Engelli Sporcularda Kendine Güven Duygusu ile Yaşam Doyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Sayı 8(1), 1364-1373.
- Dursun M., B. Güler ve B.T. Mutlu (2019). “Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklere Katılımına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi”. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 13, Sayı 3.
- Eichsteadt, CB., BW. Lavay (1995). Physical Activity for Individuals with Mental Retardation Campaign. İlkim M. (Çeviri Editörü).
- Erez, M. (2012). 7-11 Yaş Arası Özel Eğitim Gören Zihinsel Engelli Öğrenci Annelerinin Stres Belirtileri ve Sosyal Kaygı Düzeyi Açısından Karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi SBE.

- Ergül, M. A., C. Tınaz ve M. Ertaç (2016). “Lise Öğrencilerinin Spora Yönelik Farkındalık Düzeylerine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi: Tenis Branşı Örneği”. Spor Bilimleri Dergisi, 27(2): 69-83.
- Erkal, M. (1992). Sosyolojik Açıdan Spor. İstanbul: Kutsun Matbaası.
- Eski, T. (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi EBE.
- Filazoğlu, G., H. Kırimoğlu, vd. (2015). “The Effects Of Physical Education And Sports On The Self-Concept Of The Children With Mild Mental Disabilities”. International Journal of Science Culture and Sport, 3(3), 55-72.
- Freedman, J., D.O. Sears ve J.M. Carlsmith (1989). Sosyal Psikoloji. A. Dönmez. (çev.). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Golubović Š, J. Maksimović vd. (2012). “Effects Of Exercise On Physical Fitness İn Children With Intellectualdisability”. Res DevDisabil;33(2):608-14.
- Gültekin E.A. (2012). İşitme Engelli ve İşitme Engelli Olmayan Öğrencilerin Fiziksel Uygunluk Parametrelerinin Karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi SBE.
- Güneş, G. (2008). 4-6 Yaş Zihin Engelli Çocukların Davranış Sorunlarının İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi EBE.
- Gür, A. (2001). Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Sürecinde Sportif Etkinliklerin Rolü. Ankara, TC Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Gür, A. (2001). Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü. Ankara: Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Güvendi, B. ve E. L. İlhan (2017). “Effects Of Adapted Physical Activity Applied On Intellectual Disability Students Toward Level Of Emotional Adjustment, Selfmanagingand The Socialization: Parent and Teacher İnteractive Research” International Journal of Human Sciences, 14(4), 3880-3894.
- Hacıbebekoğlu, A., O. G. Yiğitbaşı, vd. (2015). Nazilli'de Engellilerin Memnuniyet Analizi. Güney Ege Kalkınma Ajansı.

- Heward, (2013). *Exceptional Children: An Introduction To Special Education* (10th. Ed.) Upper Saddle River, NJ: Merril/Prentice Hall. 7.
- Hogg Michael A., M. Vaughan Graham (2014). *Yedinci Edisyon Sosyal Psikoloji*, İ. Yıldız ve A. Gelmez (çev.), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Homer-Johnson W., C. Keys, vd. (2002). “Attitudes Of Japanese Students Toward People With İntellectual Disability”. *Journal Of Intellectual Disability Research*. 46(5), 365-378.
- Hwang, Y. S. ve D. Evans (2011). “Attitudes towards inclusion: Gaps between belief and practice”. *International Journal of Special Education*, 26(1), 136-146.
- İlkım, M, M.C. Kalaycı vd. (2018) “Down Sendromlu Çocuklarda Sportif Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Düzeyinin İncelenmesi”. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 7 (1),167-70.
- İlkım, M. (2018). “Sporun Down Sendromlu Bireylerin Yaşam Becerileri Üzerine Etkileri”. *Spor Biliminde Yenilikçi Yaklaşımlar*. Ankara: Gece Akademi Yayınları.
- İlhan L. (2008). “Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi Ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Sayı 16(1), 315-324.
- Kabak, S. (2019). *Farklı Branşlardaki Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Farkındalık ve Tutum Düzeyleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi EBE.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1985). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Z. Çemalcılar (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ankara: Evrim Yayınları.
- Kalyon, A. T. (1997). *Özürllülerde Spor*, Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Karadağ, A. (2017). *Zihin Engelli ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Ebeveynlerinin Öfke Yönetimi ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Bakımından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi SBE.
- Karakaş, G. (2018). *Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli Çocuklara Uygulanan Serbest Zaman Aktivitelerinin Fiziksel Uygunluk ve Motor Gelişimleri Üzerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi EBE.

- Karakoç, B. (2015). 12 Haftalık Rekreatif Fiziksel Etkinlik Programının Eğitilebilir Zihinsel Engellilerin ve Ailelerinin Üzerine Etkileri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Karakoç, B. (2015). 12 Haftalık Rekreatif Fiziksel Etkinlik Programının Eğitilebilir Zihinsel Engellilerin ve Ailelerinin Üzerine Etkileri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Karasüleymanoğlu, A. (1989). Yeni Boyutlarıyla Spor. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Keskin, N., E. Öncü ve S. Küçük Kılıç (2016). “Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutum ve Öz-Yeterlikleri”. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 93-107.
- Khine, M. S. (2001). “Attitudes Toward Computers Among Teacher Education Students in Brunei Darussalam”. International Journal of Instructional Media, Vol, 28, 2.
- Kınalı G. (2003). Zihin Engellilerde Beden-Resim-Müzik Eğitimi, Farklı Gelişen Çocuklar. A. Kulaksızoğlu (ed.). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Kırımoğlu H., O. Esentürk, vd. (2016). “İlköğretim, Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Öğretmenleri İle Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerin Fiziksel Egzersize Katılımlarının Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi”. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi. 5(4), 231-244.
- Kırımoğlu, H., M. Dalli, vd. (2017). “Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Düzeylerinin İncelenmesi (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği)”. Journal of Human Sciences, 14(4), 3116-3125.
- Kielhofner, G. ve S. Miyake (1981). “The Therapeutic Use Of Games With Mentally Retarded Adults”. Am J Occup Ther., Jun;35(6):375-82.
- Kuzu, A., A. Cavkaytar, vd. (2013). “Zihin Engelli Bireylerin Ebeveynlerinin Kullanımına Yönelik Geliştirilen Mobil Beceri Öğretimi Yazılımına Yönelik Katılımcı Görüşleri”. Anadolu Journal of Educational Sciences Int., 3(2), 1-21.
- Li, W. C. (2010). Lifestyle Sports in the Sociology Context: a Subcultural Leisure Sports.[w:] Zheng GH (red.). In Proceedings of the 21st Pan-Asian Congress of Sports and Physical Education (pp. 23-25).

- MEB (2000). Ders İçi ve Ders Dışı Çalışmaları Rehberi. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2012). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/mevzuat/Ozel_Egitim_Hizmetleri_Yonetmeli_gi_son.pdf (Erişim Tarihi:15.03.2022).
- MEB (2015). Çocuk Gelişimi. Zihinsel Engelliler. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeli_gi_07072018.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2022).
- Melekoğlu, M. A. (2013). “Özel Gereksinimli Öğrencilerle Yürütülen Etkileşim Projesinin Genel Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Olumlu Tutum ve Farkındalık Geliştirmeleri Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesi”. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13(2), 1053-1077.
- Metin, N. (ed.). (2018). Özel Gereksinimli Çocuklar. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Metin, N. ve S. Işıtan (2015). Zihinsel Engelli Çocuklar ve Eğitimleri. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. N. Baykoç (ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods, 2nd ed., Sage, Newbury Park, CA.
- Minaire P. Disease (1992). Illness and Health: Theoretical Models of the Disablement Process, Bulletin of the World Health Organization.
- Morgan, C. T. (1995). Tutumlar ve Önyargı. S. Karakaş (ed.), Psikolojye Giriş. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Mumcu, H. E. (2018). Engelli Spor Politikaları (Avrupa Birliği Ülkeleri ile Türkiye Karşılaştırması). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Oran, B. (2007). Engellilerin Siyasal Yaşama Katılımı: Ankara Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Özer D. (2001). Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özer, D. S. (2013). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Ankara: Nobel Yayınları.

- Özer, D. Ve S. Müniroğlu (1998). Türkiye' deki Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okullarının Engellilere Yönelik Çalışmalarının İncelenmesi. Çağdaş Eğitim, 23(242), 21-24.
- Özgür İ. (2004). Engelli Çocuklar ve Özel Eğitim. Ankara: Karahan Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (1999). Psikolojik Testler. Ankara: PDREM.
- Özkalp, E., H. Arıcı, vd. (2004). Davranış Bilimlerine Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özokçu, O. (2013). Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler. Özel Eğitim. A. Çavkaytar (Ed.). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Öztürk, H. ve U. Abakay (2014). Research Of Attitudes Of The Students Studying İn Schools Of Physical Education And Sport Toward Disabled Kids, Turkish Journal Of Sport And Exercise, 16(3), 66-68.
- Özyürek, A. ve F. T. Şahin (2017). Anne-Baba Olmak Ve Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları. Pegem Atıf İndeksi, 41-57.
- Pehlivan, H. (1997). Tutumların Doğası ve Öğretimi. Çağdaş Eğitim.
- PETTY, R.E., J.T. CACIOPPO (1996). Attitudes And Persuasion: Classic And Contemporary Approaches. Colarado: Westviev Press.
- Robbins, S. (1994). Örgütsel Davranışın Temelleri Sevgi Ayşe Öztürk (çev.). Eskişehir ETAM Basım Yayın.
- Salome, L. (2010). Constructing Authenticity İn Contemporary Consumer Culture: The Case Of Lifestyle Sports. European Journal For Sport and Society, 7(1), 69-87.
- Sarı H., M. Bektaş, S. Altıparmak (2010). “Hemşirelik Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi”. Yeni Tıp Dergisi, Sayı 27(2), 80-83.
- Sonuç, A. (2012). Zihinsel Engellilerde Sporun Öfke Düzeyine Etkisi. (Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi SBE.
- SÖGÜT M. (2006). Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi SBE.

- Şahin F. ve B. Güldenoğlu (2013). “Engelliler Konusunda Verilen Eğitim Programının Engellilere Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisi”. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 2(1), 214-239.
- Şahin, H. ve H. Bekir (2016). “Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi”. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 3:743-766.
- Şam, C. T., B. Metin ve T. Necati (2021). “Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Ağrı İli Hamur İlçesi Örneği)”. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Sayı 4, 13–146.
- Şenel, H. G. (1995). “Yetersizliğe Sahip Kardeşi Olanlarla, Olmayanların Yetersizliğe Yönelik Tutumları ve Kaygı Düzeyleri Yönünden Karşılaştırılması”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Sayı 2(01), 33–39.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2006). Aile Eğitim Rehberi; Zihinsel Özürlüler. Ankara.
- Taşkın, Ö. ve Tekin, M. (2009). “Çeşitli Değişkenlere Göre İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutum ve Görüşleri”. Kastamonu Eğitim Dergisi, Sayı17(2), 457-466.
- Tavşancıl, E. (2010). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekinarslan, Ç. İ. (2013). Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler. Özel Eğitim Gereksinimli Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim. İ.H. Diken (Ed.). Ankara: Pegem Yayınları.
- Tezbaşaran, A. (1997). Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Trawers, R. M. W. (1982). Essentials Of Learning. The New Cognitive Learning For Students Of Education. NY: Macmillan
- Türk Dil Kurumu. (2022). Türkçe Sözlük, Spor. Ankara: TDK.
- UNICEF. (2021). <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCtenleri/unicefin-kapsaml%C4%B1-istatistiksel-analizine-g%C3%B6re-d%C3%BCnya-%C3>

%A7ap%C4%B1nda-yakla%C5%9F%C4%B1k-240-milyon (Erişim Tarihi: 29.03.2022).

Vorkapic-Ferreira, C., R. S. Gois, vd. (2017). “Born To Run: The Importance Of Exercise For The Brain Health”. *Revista Brasileira de Medicina do Esporte*, 23(6), 495-503.

WHO (2004). *İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması*. İstanbul: Bilge Matbaacılık.

WHO (2011). *Dünya Engellilik Raporu: Yönetici Özeti*. www.who.int (Erişim Tarihi: 14.05.2021).

Yaman, Ç. (2005). *Engellilerde Spor: Ders Notları*. Sakarya Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Yayınları.

Yaralı, D. (2015). “Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi”. *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2(3).

Yaşın İ., ve E. L. İlhan (2021). “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Profilleri”. *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, Sayı 3 (1), 30-35.

Yıldırım, A. ve H. Simsek (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldırım, M., E. Araç Ilgar, S. Uslu (2018). “Lise Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”. *Electronic Turkish Studies*, Sayı 13(27).

Yıldız, G. (2014). *Çok Özel Bir Durum: Zihinsel Engellilik*. Aile Eğitim Rehberi, Zihinsel Engelli Çocuklar. A. Çavkaytar (ed.). Ankara: Roark Matbaa.

Yılmaz A., H. Kırımoğlu, vd. (2019). “Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Çalışanlarının Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Düzeyinin İncelenmesi (Bingöl İl Örneği)”. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 4, Sayı 3.

Yılmaz A., U. Şentürk ve E. Demir (2015). “Zihinsel engellilerde fiziksel aktiviteye yönelik uygulamaların içerik analizi”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 3(13), 312-327.

- Yılmaz, A., F. Soyer, vd. (2015). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Zihinsel Yetersizliğe Sahip Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. 1. Uluslararası Spor Eğitim ve Sağlık Bilimleri Kongresi. Sakarya: 1-3 Mayıs 2015.
- Yılmaz, A.ve F. Soyer (2019). Beden Eğitimi ve Oyun Uygulamalarının Hafif Düzey Zihinsel Engelli Çocukların Fiziksel Uygunluk, Eğitsel Performans ve Okul Sosyal Davranışları Üzerine Etkisi. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Yılmaz, Y. (2012). Eğitilebilir Düzeyde Zihinsel Engelli Öğrencilerde Yapılan Beden Eğitimi ve Spor Derslerinin Biyomotorik Özellikleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.
- Zengin, S. (2013). Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde Hizmet Alan 12-18 Yaş Arası Erkek Çocukların Beden Eğitimi Ve Spor Dersine İlişkin Tutum Düzeyleri İle Benlik Saygılarının İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi EBE.

EKLER

EK-1 KATILIMCI İZİN FORMU

Sevgili Katılımcı,

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi başlıklı bu araştırma, Bulanık Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Beden Eğitimi ve Spor öğretmeni Dilara EKİZ tarafından yapılmaktadır. Araştırma Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi amacıyla planlanmıştır. Bu nedenle soruların tümüne ve içtenlikle cevap vermeniz büyük önem taşımaktadır.

Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılacaktır. Çalışmaya katılmamayı tercih edebilirsiniz veya anketi doldururken istemezseniz son verebilirsiniz.

Anket formuna adınızı ve soyadınızı yazmayınız!

Sorular iki bölümden oluşmaktadır. Sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan içtenlikle cevaplamanızdır.

Anketi yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi ile iletişim kurabilirsiniz:

Sorumlu Dilara EKİZ

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu “X” ile işaretleyiniz ve devam ediniz.

Kabul ediyorum.

EK-2 KATILIMCININ VELİ İZİN FORMU

Sayın Katılımcı Velisi,

“Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklere Katılımlarına Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı bu araştırma Bulanık Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği yapan aynı zamanda Muş Alparslan Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi olan Dilara EKİZ tarafından yapılmaktadır. Araştırma Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımlarına yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya bilimsel amaçlar için) kullanılacaktır. Velisi bulunduğunuz öğrencinin çalışmaya katılmamasını da tercih edebilirsiniz.

Velisi olduğum öğrencinizin bu araştırmaya katılmasına izin veriyorum.

Veli Ad Soyad:

İmza:

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi ile iletişim kurabilirsiniz.

Sorumlu: Dilara EKİZ

EK-3 Kişisel Bilgi Formu, Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi Soruları

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı, aşağıda kişisel bilgilerinizin yer aldığı bir alan ile zihinsel engelli bireylerin spor etkinliklerine yönelik tutum ve farkındalık ifadelerini içeren bir ölçek bulunmaktadır. Ölçekteki ifadelere katılma derecenizi karşısındaki kutucuğa işaretleyiniz. Bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacak ve cevaplarınız saklı tutulacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. İşaretleme olarak (X) şeklini kullanınız.

Sınıf: ..... Bölüm:.....

Düzenli Spor Yapıyor musunuz: Evet ( ) Hayır ( )

Ailenizde / Yakın Akrabalarınızda Engelli Birey Var mı? : Evet ( ) Hayır ( )

Zihinsel yetersizliğe sahip bireyin spor eğitimine tanık oldunuz mu? : Evet ( ) Hayır ( )

Zihinsel yetersizliğe sahip bireyler spor yapmalı mı? : Evet ( ) Hayır ( )

ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN SPORTİF ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ						
Bu ölçek, size yönelik bazı ifadeleri içermektedir. Sizden istenen her ifadeyi dikkatlice okuyarak bunların sizin için ne kadar geçerli olduğunu karşısındaki ilgili kutucuklardan sadece birini (X) şeklinde işaretlemenizdir. Araştırma sonuçlarının bilimselliği için lütfen tüm ifadeleri içtenlikle cevaplayınız. Seçeneklerde lütfen boşluk bırakmayınız.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine ilişkin kitap, gazete ve dergi okurum.	1	2	3	4	5
2	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin çevreye uyumunu artıran bir faaliyettir.	1	2	3	4	5
3	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere zorluklara karşı koymayı öğretir.	1	2	3	4	5
4	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin kendine güvenini azaltır.	1	2	3	4	5
5	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere başkalarıyla iş birliği yapabilme becerisi kazandırır.	1	2	3	4	5
6	Sportif etkinliklerin zihinsel engelli bireyleri hayata bağladığına inanırım.	1	2	3	4	5
7	Zihinsel engelli bireylerin özel eğitim programlarında sportif etkinliklerin yer almasını isterim.	1	2	3	4	5
8	Zihinsel engelli bireyler için sportif etkinliklerin faydasız bir faaliyet olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
9	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin öğrenme becerilerini geliştirir.	1	2	3	4	5
10	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere bir gruba ait olma duygusu kazandırır.	1	2	3	4	5
11	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin toplumsal kurallara uymasını sağlar.	1	2	3	4	5
12	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireyler için boşa harcanan bir zamandır.	1	2	3	4	5
13	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin sağlıklı yaşamları için önemli bir araçtır.	1	2	3	4	5
14	Zihinsel engelli bireyler ile ilgili sportif organizasyonlarda gönüllü olarak çalışmak isterim.	1	2	3	4	5

1 5	Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere ilişkin başarısından gurur duyuyorum.	1	2	3	4	5
1 6	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere kendini kötü hissettiren bir faaliyettir.	1	2	3	4	5
1 7	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere sorumluluk duygusu kazandırır.	1	2	3	4	5
1 8	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin fiziksel hareketlerini daha kontrollü yapabilmesini sağlar.	1	2	3	4	5
1 9	Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik radyo ve tv programlarını takip ederim.	1	2	3	4	5
2 0	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin hastalanmalarını kolaylaştırır.	1	2	3	4	5
2 1	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin yaşam kalitesini artırır.	1	2	3	4	5
2 2	Toplumda sportif etkinlik yapan zihinsel engelli birey sayısının artması beni mutlu eder.	1	2	3	4	5
2 3	Zihinsel engelli bireylere yönelik sportif etkinlikler düzenleyen kuruluşlara destek olmak isterim.	1	2	3	4	5
2 4	Zihinsel engelli bireyler için sportif etkinlikler sıkıcı bir faaliyettir.	1	2	3	4	5
2 5	Zihinsel engelli bireylerin yaptıkları sportif etkinlikler ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
2 6	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin öz bakım becerilerini (kişisel temizlik, bakım vs..) geliştirir.	1	2	3	4	5
2 7	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere başarı hissi tattırır.	1	2	3	4	5
2 8	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin yetersizlik düzeyini artırır.	1	2	3	4	5

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi Soruları

- 1- Zihinsel engelli bireylerin spor yapmaları bu bireylerin sosyal gelişimlerine ne gibi faydalar sağlar?
- 2- Zihinsel engelli bireylerin spor yapmaları bu bireylerin kişilik gelişimine ne gibi faydalar sağlar?
- 3- Zihinsel engelli bireylerin spor yapmaları bu bireylerin sağlıkları üzerine ne gibi faydalar sağlar?

EK 4: MŞÜ Etik Kurul Komisyonu İzin Dilekçesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 30.09.2021-24609

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 30.09.2021	Toplantı Sayısı: 10	Karar Sayısı: 21
<p>Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Cevad SELAM başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.</p> <p>KARAR-10: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 21.09.2021 tarihli ve 23437 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi.</p> <p>Yapılan incelemeler sonucunda; Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü danışmanlığı Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ tarafından yürütülen Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı 2010207002 numaralı tezli yüksek lisans öğrencisi Dilara EKİZ'in "Lise Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi" konulu tez çalışması Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından uygun görülmüş olup, durumun Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne bildirilmesine,</p> <p style="text-align: center;">Oy birliği ile karar verildi.</p>		
BAŞKAN (e-İmzalıdır) Prof. Dr. Cevad SELAM Kurul Başkanı		
ÜYE (e-İmzalıdır) Prof. Dr. Harun POLAT Fen Edebiyat Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM İslami İlimler Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Sedat KARDAS Fen Edebiyat Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ Sağlık Hizmetleri MYO Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Recep YILMAZ İİF Öğr. Üyesi	ÜYE (İzinli) Dr. Öğr. Üyesi Hasan TASALI SBF Öğr. Üyesi	

1 / 1

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması: <https://ebys.alparslan.edu.tr/enVision/Dogrula/BSA3JUN5L3> adresinden yapılabilir.

EK 5: ANKET İZİN TALEBİ (1)

DE **Dilara Ekiz** 21.12.2021
Sayın Hocam. Muş Al...

Gmail Gelen Posta Kutusunda Bulunanlar

OE **og k n e turk** 25.12.2021
Kime: Dilara Ekiz >

Merhaba Dilara,
"Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine
Yönelik Tutum Ölçeği"ni kullanmanızdan mutluluk
duyarım. Süreçte yapabileceğim bir şey olursa lütfen
yazın. Atike hocama sevgiler ve saygılar sunuyorum. İyi
çalışmalar

[Daha Fazlasını Gör](#)

EK 6: ANKET İZİN TALEBİ (2)

oguz kaan esenturk

Kime: Dilara Ekiz >

25.12.2021

Ynt: Ölçek için izin yazısı

Merhaba Dilara,
"Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği"ni kullanmanızdan mutluluk duyarım. Süreçte yapabileceğim bir şey olursa lütfen yazın. Atike hocama sevgiler ve saygılar sunuyorum. İyi çalışmalar

Gönderen: Dilara Ekiz

Gönderildi: 21 Aralık 2021 Salı 13:27

Kime:

Konu: Ölçek için izin yazısı

Sayın Oğuz Kaan ESENTÜRK Hocam. Muş Alparslan Üniversitesinde yüksek lisans yapmaktayım. "Lise Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi" isimli tez çalışmamda izniniz olursa 2015'te geliştirmiş olduğunuz "Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. İyi çalışmalar dilerim.

EK 7: İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİN YAZISI

T.C.
BULANIK KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-71201883-903.01-33770087
Konu : Dilara EKİZ

04.10.2021

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlçemiz Bulanık Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni Dilara EKİZ'in "Lise Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi" İsimli Yüksek Lisans Tezini yürütebilmesi için okuldaki Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Hasta ve Yaşlı Hizmetleri bölümlerindeki gönüllü öğrencilerle "Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği" ve dört sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile çalışabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi ile ilgili evrakları yazımız ekinde sunulmuştur.

Makamınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Metin ARAL
Şube Müdürü

OLUR
Yalçın TUNÇEL
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Ek:
1-İzin Dilekçesi
2-Tez Çalışması (2 -Sayfa)
3- Anket (2 Sayfa)

Adres : Zafer Mah.49500 Bulanık/Muş
Telefon No : 0 (436) 311 20 25
E-Posta:
Kep Adresi :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için:

Memur
Unvan : Memur

İnternet Adresi:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f2f8-a682-37be-a4ff-5ea8 kodu ile teyit edilebilir.

